

**CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE**

6 février 2012

PROPOSITION DE LOI**modifiant le Code judiciaire
en ce qui concerne l'instauration
d'une procédure collective**(déposée par MM. Stefaan Van Hecke
et Ronny Balcaen)**BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS**

6 februari 2012

WETSVOORSTEL**tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek
wat het instellen van een collectieve
rechtszaak betreft**(ingediend door de heren Stefaan Van Hecke
en Ronny Balcaen)**RÉSUMÉ**

La proposition de loi vise à donner un cadre légal aux actions intentées par un grand nombre de personnes subissant un préjudice commun (Class actions) afin de diminuer leurs coûts de procédure et de dissuader bon nombre de comportements illégaux qui, actuellement, restent impunis, du fait des coûts élevés de procédure, pour chaque victime prise individuellement.

SAMENVATTING

Dit wetsvoorstel wil een wettelijk raamwerk aanreiken voor de rechtszaken die worden aangespannen uit naam van een groep personen die collectieve schade hebben geleden (class action) om hun proceskosten te drukken en een aantal met de wet strijdige gedragingen die vandaag wegens de hoge proceskosten ongestraft blijven te ontraden voor elk afzonderlijk beschouwd slachtoffer.

N-VA	:	Nieuw-Vlaamse Alliantie	
PS	:	Parti Socialiste	
MR	:	Mouvement Réformateur	
CD&V	:	Christen-Democratisch en Vlaams	
sp.a	:	socialistische partij anders	
Ecolo-Groen	:	Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen	
Open Vld	:	Open Vlaamse liberalen en democraten	
VB	:	Vlaams Belang	
cdH	:	centre démocrate Humaniste	
FDF	:	Fédéralistes Démocrates Francophones	
LDD	:	Lijst Dedecker	
MLD	:	Mouvement pour la Liberté et la Démocratie	

<i>Abréviations dans la numérotation des publications:</i>		<i>Afkortingen bij de nummering van de publicaties:</i>	
DOC 53 0000/000:	Document parlementaire de la 53 ^e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif	DOC 53 0000/000:	Parlementair document van de 53 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA:	Questions et Réponses écrites	QRVA:	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV:	Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)	CRIV:	Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)
CRABV:	Compte Rendu Analytique (couverture bleue)	CRABV:	Beknopt Verslag (blauwe kaft)
CRIV:	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)	CRIV:	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)
PLEN:	Séance plénière	PLEN:	Plenum
COM:	Réunion de commission	COM:	Commissievergadering
MOT:	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	MOT:	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

<i>Publications officielles éditées par la Chambre des représentants</i>		<i>Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers</i>	
<i>Commandes:</i>		<i>Bestellingen:</i>	
Place de la Nation 2		Natieplein 2	
1008 Bruxelles		1008 Brussel	
Tél. : 02/ 549 81 60		Tel. : 02/ 549 81 60	
Fax : 02/549 82 74		Fax : 02/549 82 74	
www.lachambre.be		www.dekamer.be	
e-mail : publications@lachambre.be		e-mail : publicaties@dekamer.be	

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

1. Contexte de la problématique

La société devient de plus en plus complexe. Les développements technologiques considérables et les avancées économiques majeures induisent une complexité croissante des rapports traditionnels au sein de la société. Dans ce contexte, les actes, qu'ils émanent des pouvoirs publics ou du secteur privé, touchent une frange de plus en plus grande de la population. C'est ce que l'on appelle le phénomène de l'accroissement d'échelle. Il en résulte logiquement que le non-respect d'une règle légale ou la violation d'une norme de prudence peut avoir une incidence sérieuse sur la société. De nombreux exemples peuvent être cités: les catastrophes ferroviaires de Buizingen ou de Pécrot, l'explosion du dépôt de feux d'artifice à Enschede, l'explosion de gaz à Ghislenghien, le scandale du médicaments *Médiator*, le préjudice subi par les actionnaires de Fortis Banque ou de Dexia. Ces "catastrophes" causent des dommages à grande échelle, les "dommages de masse".

On peut distinguer plusieurs types de dommages de masse.

Premier type de dommages de masse: les "dommages fixés" ou *mass disasters accidents*. Ces dommages sont provoqués par un seul événement qui est fixé dans le temps (le *single event disaster*). Le nombre de victimes et la nature des dommages peuvent être déterminés assez facilement. Les victimes ont, en effet, toutes été exposées au même événement au même moment et au même endroit (exemples: Buizingen, Pécrot, Ghislenghien, Enschede, Tchernobyl, Heisel).

Deuxième type de dommages de masse, les "dommages insidieux" ou *mass exposure accidents*. Dans ce cas, les dommages de masse ne sont pas causés par un événement particulier mais par une série d'expositions ou d'événements (par des *serial injuries*). Les conséquences se laissent deviner: les dommages ne se manifesteront peut-être qu'après une longue période et le groupe de personnes lésées peut être très dispersé géographiquement. Les exemples les plus connus sont les filles exposées à l'hormone DES aux Pays-Bas ou les dommages causés par le *Softenon*, un sédatif et anti-nauséeux donné aux femmes enceintes dans les années 50 et 60, dans de nombreux pays (ou également des maladies professionnelles comme l'asbestose, le cancer du poumon et le mésothéliome) ou plus récem-

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. Probleemschets

De samenleving wordt steeds complexer. Verre-gaande technologische ontwikkelingen en economische vooruitgang zorgen voor een toenemende complexiteit van de traditionele verhoudingen binnen de samenleving. Hiermee gaat gepaard dat handelingen, zij het van overheidswege dan wel vanuit de privésector, een almaar groter deel van de bevolking raken.. Dit wordt het fenomeen van de schaalvergroting genoemd. Hieruit volgt logischerwijs dat de overtreding van een wettelijke regel of de schending van een zorgvuldigheidsnorm een serieuze impact kan hebben op de samenleving. Tal van voorbeelden kunnen worden aangehaald: de treinrampen van Buizingen en Pécrot, de vuurwerkramp in het Nederlandse Enschede, de gasontploffing in Gellingen, het schandaal met het geneesmiddel *Mediator*, de door de aandeelhouders van Fortis Bank of Dexia geleden schade. Die "rampen" veroorzaken schade op grote schaal: de zogenaamde "massaschade".

Verschillende types massaschade kunnen worden onderscheiden.

Een eerste type massaschade is de zogenaamde "gefixeerde schade" of de *mass disaster accidents*. Deze schade wordt veroorzaakt door één aflopende gebeurtenis die gefixeerd is in de tijd (de *single event disaster*). Het aantal slachtoffers en de aard van de schade kunnen vrij eenvoudig worden vastgesteld. De slachtoffers zijn immers allen blootgesteld aan dezelfde gebeurtenis op hetzelfde ogenblik en op dezelfde plaats (voorbeelden: Buizingen, Pécrot, Gellingen, Enschede, Tsjernobyl, Heizel).

Een tweede type is de "sluipende schade" of *mass exposure accidents*. De massaschade wordt in dit geval niet veroorzaakt door één gebeurtenis maar door een reeks van blootstellingen of gebeurtenissen (door zogenaamde *serial injuries*). De gevolgen laten zich raden: de schade zal zich mogelijks pas na een lange tijd manifesteren en de groep gedupeerden kan geografisch sterk verspreid zijn. De bekendste voorbeelden zijn de DES-dochters in Nederland of de schade veroorzaakt door het slaap- en misselijkheid bestrijdend middel *Softenon* dat in de jaren 50 en 60 in tal van landen werd toegediend aan zwangere vrouwen (of ook beroepsziektes als asbestose, longkanker en mesothelioom) of recenter, de talrijke dodelijke slachtoffers toegeschreven aan het geneesmiddel *Mediator*,

ment les nombreuses morts imputées au médicament *Médiateur*, un coupe-faim, destiné initialement aux diabétiques en surpoids.

Dernier type de dommages de masse: les dommages diffus. Dans ce cas, les dommages (causés par un même événement) sont répartis sur un groupe important, souvent peu discernable, et ne sont que fort limités pour chacune des victimes. Les victimes de dommages diffus hésiteront, en règle générale, à entamer une procédure judiciaire en vue d'obtenir une indemnisation, dès lors que l'indemnité potentielle ne couvrira pas les frais de procédure encourus. Il s'agit par exemple de certaines pratiques commerciales de fournisseurs d'énergie (importants montants exigés en fin de contrat, vente agressive en porte-à-porte,...) ou d'opérateurs Télécom. Ce dommage minimal, réparti sur un grand groupe de personnes, représentera au bout du compte un avantage patrimonial non négligeable pour le générateur du dommage. Dès lors que les victimes ne prennent, en règle générale, pas l'initiative de lancer une procédure judiciaire, le risque est réel, en cas de dommages diffus, que le comportement de l'auteur de l'infraction reste impuni.

Un phénomène naturel observé en l'occurrence est le regroupement des victimes des dommages de masse. Cela peut se faire de manière spontanée par les victimes concernées, mais il est fréquent que d'autres facteurs jouent un rôle important en la matière: les informations diffusées par les médias, les organisations de protection des consommateurs, les services publics, ... Cette tendance est lourde de conséquences sur le plan juridique. En quête d'une réparation juridique, les victimes de dommages de masse tireront également profit des avantages offerts par le groupe: compression des frais, collecte de preuves, constatations des faits, recherche du responsable, ... Le droit judiciaire belge omet malheureusement d'offrir une réponse adéquate à ces problèmes. Les victimes de dommages de masse doivent recourir aux techniques traditionnelles qui leur sont proposées par le Code judiciaire. Ces techniques s'avèrent totalement inadaptées aux besoins spécifiques de victimes de dommages de masse.

En pratique, les victimes de dommages de masse introduiront une procédure devant les tribunaux belges en appliquant le cumul d'actions, tel que le prévoit l'article 701 du Code judiciaire. Cette technique permet de traiter simultanément diverses demandes, si elles sont connexes. L'article 30 du Code judiciaire dispose que des demandes peuvent être traitées comme connexes *"lorsqu'elles sont liées entre elles par un rapport si étroit qu'il y a intérêt à les instruire et juger en même temps afin d'éviter des solutions qui seraient*

een eetlustremmer die aanvankelijk voor diabetici met overgewicht was bestemd.

Het laatste type massaschade wordt aangeduid met de term "strooischade". In dat geval verspreidt de schade — veroorzaakt door éénzelfde gebeurtenis — zich over een grote, vaak onoverzichtelijke groep mensen waarbij de schade voor elkeen slechts een minimale omvang heeft. Slachtoffers van strooischade zullen in de regel aarzelen om een rechtszaak op te starten ter verkrijging van een schadevergoeding, gelet op het feit dat de potentiële schadevergoeding de gemaakte procedurekosten niet zal overstijgen. Gedacht kan bijvoorbeeld worden aan bepaalde commerciële praktijken van energieleveranciers (grote bedragen die bij het verstrijken van het contract worden geëist, agressieve huis-aan-huisverkoop...) of telecomoperatoren. Die minimale schade, verspreid over een grote groep mensen, zal opgeteld een aanzienlijk vermogensvoordeel betekenen voor de schadeveroorzaker. Aangezien de slachtoffers doorgaans niet het initiatief nemen om een gerechtelijke procedure op te starten, bestaat er bij strooischade een reëel risico dat de gedragingen van de overtreder ongestraft blijven.

Een natuurlijk fenomeen hierbij is dat slachtoffers van massaschade zich verenigen. Dit kan spontaan gebeuren door de betrokken slachtoffers, maar vaak spelen andere factoren hierbij een grote rol: mediaberichten, consumentenorganisaties, overheidsdiensten, ... Die tendens brengt aanzienlijke juridische gevolgen met zich mee. Slachtoffers van massaschade zullen immers ook in het zoeken naar rechtsherstel gebruik maken van de voordelen die de groep hen te bieden heeft: drukken van kosten, verzamelen van bewijsmateriaal, vaststellen van feiten, zoeken naar de aansprakelijke partij... Helaas laat het Belgische gerechtelijk recht na op deze problemen een adequaat antwoord te bieden. Slachtoffers van massaschade moeten vandaag gebruik maken van de traditionele technieken die hen worden aangereikt in het Gerechtelijk Wetboek. Deze technieken blijken allerminst aangepast aan de specifieke noden van slachtoffers van massaschade.

In de praktijk zullen slachtoffers van massaschade een procedure inleiden voor de Belgische rechtbanken door toepassing te maken van de cumulatie van vorderingen zoals is bepaald in artikel 701 Ger.W. Door deze techniek kunnen meerdere vorderingen samen worden behandeld indien zij samenhangend zijn. Artikel 30 van het Gerechtelijk Wetboek schrijft voor dat zaken als samenhangend kunnen worden beschouwd wanneer ze *"onderling zo nauw verbonden zijn dat het wenselijk is ze samen te behandelen en te berechten, teneinde*

susceptibles d'être inconciliables si les causes étaient jugées séparément".

De cette manière, plusieurs dizaines de victimes peuvent introduire, ensemble, une procédure. Cette manière de procéder n'offre néanmoins pas de réponse idoine aux victimes de dommages de masse. Elles doivent en effet, encore, toujours être activement associées à la procédure et prendre l'initiative de saisir le tribunal. En outre, il sera fréquent que seule une partie du groupe de personnes lésées participe effectivement à la procédure. De nombreuses personnes lésées peuvent ne pas avoir été informées du lancement de la procédure. Pire encore, il n'est pas inconcevable que certaines victimes n'aient même pas conscience d'appartenir à un groupe de victimes de dommages de masse.

On peut songer, en l'occurrence, à une entreprise énergétique qui facture systématiquement une taxe déjà supprimée à ses abonnés. L'abonné ne se rendra peut-être pas compte qu'il n'est pas le seul à être lésé; peut-être ne se rendra-t-il même pas compte qu'il subit un dommage. Cette personne lésée, qui n'est pas associée à la procédure, sera forcée d'entamer ultérieurement une procédure à titre individuel.

Comme nous l'avons indiqué, les victimes d'un dommage de masse forment souvent un groupement *ad hoc*. Dans le droit (judiciaire) belge, une action intentée par une association de ce type ne permet pas davantage d'obtenir réparation de manière appropriée. En effet, une association doit tout d'abord avoir la capacité d'ester en justice (*pas d'action sans personnalité*), ce qui, en droit belge, signifie que cette association doit soit être dotée de la personnalité juridique soit bénéficier d'un régime d'exception en vertu d'une loi spéciale. En pratique, les victimes d'un dommage de masse se regrouperont cependant spontanément en une association de fait. La condition précitée ne sera dès lors pas remplie. Par ailleurs, il y a lieu d'observer que l'interprétation actuelle de la notion d'intérêt (*pas d'action sans intérêt*), visée à l'article 17 du Code judiciaire, limite considérablement l'accès à la justice pour l'association qui s'est donné la peine d'adopter une forme prescrite par la loi. La jurisprudence soutient ainsi que l'intérêt pour lequel une réparation est demandée est un intérêt personnel, et ce, pour éviter qu'un individu intente une *actio popularis* (Cass. 19 novembre 1982, *R.W.* 1983-84, 2031).

En raison de ce principe, il est quasiment impossible pour une association d'obtenir, en pratique, des dommages-intérêts au nom et pour le compte de ses

oplossingen te vermijden die onverenigbaar kunnen zijn wanneer de zaken afzonderlijk worden berecht".

Op die manier kunnen verschillende tientallen slachtoffers samen een procedure aanhangig maken. Niettemin biedt deze wijze van procederen de slachtoffers van massaschade geen passend antwoord. Zij moeten immers nog altijd actief betrokken worden bij de procedure en het initiatief nemen om de zaak bij de rechtbank aanhangig te maken. Daarenboven zal het vaak voorkomen dat slechts een fragmentair deel van de groep schadelijders effectief deelneemt aan de procedure. Tal van benadeelden zullen mogelijk niet op de hoogte zijn gebracht van de intentie de procedure op te starten. Sterker nog, het is niet ondenkbaar dat slachtoffers zelfs niet beseffen dat ze tot een groep gedupeerden van massaschade behoren.

Hierbij kan worden gedacht aan een energiebedrijf dat systematisch aan zijn abonnees een taks aanrekent die al werd afgeschaft. De abonnee zal mogelijk niet beseffen dat hij niet als enige schade lijdt; wellicht zal hij zich niet eens realiseren dat hij schade lijdt. Die benadeelde, die niet werd betrokken in de procedure, zal noodgedwongen later een eigen individuele procedure moeten opstarten.

Zoals aangegeven ontstaat onder de slachtoffers van massaschade vaak een *ad-hoc*groepering. Het optreden in rechte van dergelijke verenigingen maakt het naar Belgisch (gerechtelijk) recht evenmin mogelijk op een aangepaste wijze rechtsherstel te krijgen. Een vereniging moet namelijk allereerst de bekwaamheid te hebben om in rechte op te treden (*pas d'action sans personnalité*), wat in ons Belgisch recht betekent dat deze vereniging ofwel rechtspersoonlijkheid moet aannemen, ofwel de begunstigde moet zijn van een uitzonderingsregime op grond van een bijzondere wet. Slachtoffers van massaschade zullen zich in de praktijk evenwel spontaan groeperen in een feitelijke vereniging waardoor niet aan de vermelde voorwaarde zal zijn voldaan. Daarnaast moet worden opgemerkt dat de huidige interpretatie van het begrip belang (*pas d'action sans intérêt*) zoals voorgeschreven in artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek de toegang tot het gerecht ernstig beperkt voor de vereniging die zich de moeite heeft getroost een wettelijk voorgeschreven vorm aan te nemen. Zo wordt in de rechtspraak voorgehouden dat het belang waarvoor rechtsherstel wordt gezocht een persoonlijk belang is, om te verhinderen dat een individu een *actio popularis* zou instellen (Cass. 19 november 1982, *R.W.* 1983-84, 2031).

Dit uitgangspunt maakt het een vereniging in de praktijk evenwel quasi onmogelijk om uit naam en voor rekening van haar individuele leden schadevergoeding

membres individuels. En effet, l'association ne peut agir que pour son intérêt personnel ou son dommage personnel (comme une atteinte à son patrimoine ou à sa réputation).

Il est clair que ni le Code judiciaire ni aucune loi spéciale n'offrent de mécanisme de procédure approprié aux victimes d'un dommage de masse. La présente proposition de loi vise à instaurer une procédure collective permettant aux personnes lésées par un dommage de masse d'obtenir réparation de manière efficace.

2. Fonctions et avantages de la procédure collective

Outre qu'elle répond à plusieurs des problèmes auxquels sont confrontées les victimes de dommages de masse, la procédure collective a plusieurs fonctions dans la société.

Premièrement, cette procédure améliore l'accès à la justice. En effet, à la veille d'une procédure judiciaire, chaque partie au procès fait un calcul: le produit potentiel de la procédure est-il supérieur à l'estimation des frais encourus? Souvent, les victimes de dommages de masse devront répondre négativement à cette question. Ce sont surtout les victimes de dommages diffus qui sont confrontées à ce dilemme. Les dommages subis à titre individuel étant presque négligeables (encore que le total des dommages puisse représenter un avantage patrimonial considérable pour leur auteur), la victime n'aura pas intérêt à intenter un procès. L'instauration d'une procédure collective permettra de remédier à cette absence d'intérêt à aller en justice. En joignant leurs forces (énergie et frais), les personnes lésées pourront inverser le bilan économique négatif et chercher à obtenir justice;

L'identité de la partie adverse peut également inciter les victimes à renoncer à une procédure judiciaire à titre individuel. Le phénomène de l'agrandissement d'échelle a pour conséquence que l'individu est confronté à des entités dont la taille ne fait que croître (entreprises, multinationales). Réunir les victimes permet de rétablir l'égalité des armes et d'encore améliorer l'accès à la justice.

On observera par ailleurs, à la suite de ce qui précède, que la procédure collective permettra de réduire l'impunité. Lorsque le bénéfice potentiel pour la victime ne compense pas les frais de procédure, la victime n'intente pas de procès et les agissements de l'auteur des dommages restent donc impunis. L'auteur

te krijgen. De vereniging kan immers alleen optreden voor haar persoonlijk belang of persoonlijke schade (zoals de schending van haar vermogen of haar goede naam).

Het is duidelijk dat het Gerechtelijk Wetboek noch enige bijzondere wet slachtoffers van massaschade een passende procedureregeling aanreikt. Dit wetsvoorstel strekt ertoe een collectieve rechtszaak in te voeren waarbij gedupeerden van massaschade op efficiënte wijze rechtsherstel moeten kunnen krijgen.

2. Functies en voordelen van een collectieve rechtszaak

Een collectieve rechtszaak komt tegemoet aan verschillende problemen waarmee een slachtoffer van massaschade wordt geconfronteerd, maar vervult tevens diverse maatschappelijke functies:

Allereerst vergroot een collectieve rechtszaak de toegang tot het gerecht (*access to Justice*). Een procespartij zal op de vooravond van een gerechtelijke procedure een economische afweging maken: overtreft de potentiële opbrengst van de procedure de geschatte procedurekosten? Een slachtoffer van massaschade zal op deze vraag vaak een negatief antwoord moeten formuleren. Dit dilemma doet zich het sterkst voor bij slachtoffers van strooischade. De individuele schade is nagenoeg te verwaarlozen — niettegenstaande de totale schade voor de schadeveroorzaker een aanzienlijk vermogensvoordeel kan betekenen — waardoor het slachtoffer geen stimulans zal hebben om zelf een procedure op te starten. Door de invoering van een collectieve rechtszaak kan deze desinteresse om te procederen worden opgevangen. Benadeelden zullen door hun inzet te bundelen (energie en kosten) de negatieve economische balans kunnen ombuigen en rechtsherstel zoeken.

Ook de identiteit van de tegenpartij kan een reden zijn voor de individuele benadeelde om af te zien van een gerechtelijke procedure. Het fenomeen van de schaalvergroting leidt ertoe dat het individu wordt geconfronteerd met steeds groter wordende entiteiten (bedrijven, multinationals). Het groeperen van de benadeelden kan de wapengelijkheid (*equality of arms*) herstellen en opnieuw de toegang tot het gerecht vergroten.

In de lijn van het voorgaande kan er tevens worden op gewezen dat een collectieve rechtszaak de strafeloosheid zal doen afnemen. Wanneer de potentiële winst voor de benadeelde niet zal opwegen tegen de gedingkosten procedure, zal de benadeelde geen rechtszaak opstarten. Hierdoor blijven de handelingen

des dommages peut en retirer un avantage patrimonial considérable (être en tort étant dès lors avantageux). L'instauration d'une procédure collective permettra de remédier à cette situation d'impunité.

On constate non seulement que le comportement de l'auteur des dommages reste impuni mais aussi que les droits subjectifs de la personne lésée ne sont pas respectés. Ainsi qu'il a été indiqué plus haut, c'est surtout en cas de dommages diffus que l'apathie à intenter un procès sera la plus marquée, les dommages diffus concernant surtout le droit de la consommation. Or, si de nombreux consommateurs décident de ne pas aller en justice pour faire valoir leurs droits subjectifs, le droit matériel devient structurellement inefficace. Quel intérêt les prescriptions relatives aux droits subjectifs et les règles concernant leur non-respect présentent-elles si elles ne peuvent pas être appliquées en pratique? Lorsque le droit procédural ne permet pas de fournir un mécanisme de procédure adéquat, les prescriptions du droit matériel restent lettre morte.

Ainsi qu'il a été indiqué plus haut, il peut arriver qu'une personne lésée ne sache pas qu'elle fait partie d'un groupe important de personnes lésées. Dans l'exemple du fournisseur d'énergie facturant systématiquement une taxe induë à ses clients, le client individuel ne connaît pas les autres victimes. Grâce à une procédure collective bénéficiant, en pratique, d'une certaine publicité (de nature institutionnelle, si une disposition en ce sens figure dans la loi, ou de nature médiatique), les personnes lésées pourront prendre conscience de leur situation.

Outre que cette publicité permettra à la personne lésée de prendre conscience qu'elle n'est pas seule dans sa situation, elle permettra de l'informer de son préjudice et de ses droits en matière de réparation. En effet, dans l'exemple cité, de nombreux clients du fournisseur d'énergie ne sauraient probablement pas qu'une taxe induë leur a été facturée. La publicité réservée à la procédure collective peut également avoir un effet de correction à cet égard.

En outre, la procédure collective constituera également un moyen plus efficace et moins coûteux d'ester en justice. Les parties pourront regrouper leurs preuves. Les frais de procédure (comprenant, notamment, les frais d'expertise, les frais d'avocats, les frais de citation, les heures de travail des magistrats et du personnel des greffes...) ne devront être supportés qu'une seule fois et pourront être répartis entre les membres du groupe. La procédure collective permettra également de limiter les frais pour le tribunal.

van de schadeveroorzaker ongestraft. Mogelijk wordt hierdoor aan de schadeveroorzaker tevens een ernstig vermogensvoordeel verstrekt (*tort does pay*). Door de mogelijkheid van een collectieve rechtszaak in te voeren kan deze straffeloosheid worden opgevangen.

Niet alleen blijkt dat het gedrag van de schadeveroorzaker onbestraft blijft, ook moet worden vastgesteld dat de subjectieve rechten van een gedupeerde niet worden gehandhaafd. De rationele "apathie" om te procederen zal zoals gezegd het sterkst aanwezig zijn bij strooischade. Deze strooischade komt meestal voor in het domein van het consumentenrecht. Op het ogenblik dat een massa consumenten de beslissing neemt om niet in rechte op te treden teneinde hun subjectieve rechten te handhaven, ontstaat een structurele inefficiëntie van het materiële recht. Wat baten voorschriften van subjectieve rechten en regels betreffende de overtredingen hiervan als ze in de praktijk niet kunnen worden gehandhaafd? Wanneer het procesrecht in gebreke blijft een aangepaste procedureregeling te verschaffen, blijven voorschriften van materieel recht dode letter.

Zoals we al eerder aanstipten, kan zich het geval voordoen dat een benadeelde niet beseft dat hij deel uitmaakt van een grote groep benadeelden. In het voorbeeld van de energieleverancier die zijn klanten stelselmatig een onverschuldigde taks aanrekent, zal de individuele klant niet op de hoogte zijn van het bestaan van andere gedupeerden. Dank zij een collectieve rechtszaak die in de praktijk gepaard gaat met een zekere publiciteit (ofwel institutioneel als daarover een wetbepaling bestaat, ofwel via de media), kunnen de gedupeerden zich bewust worden van hun situatie.

Die publieke aandacht kan er niet alleen voor zorgen dat de benadeelde beseft dat hij niet alléén in dat geval verkeert, tevens kan ze ertoe leiden dat de gedupeerde over zijn schade en zijn recht op rechtsherstel wordt geïnformeerd. Vele klanten van de energieleverancier zullen immers niet eens weten dat hen een onverschuldigde taks werd aangerekend. Ook hier kan de publiciteit van een collectieve procedure corrigerend werken.

Daarnaast zal een collectieve rechtszaak tevens een efficiëntere en financieel voordeliger wijze zijn om in rechte op te treden. Partijen zullen hun bewijsmateriaal kunnen bundelen. De kosten van de procedure — hierin onder meer begrepen de expertisekosten, advocatenkosten, dagvaardingskosten, arbeidsuren van magistraten en griffiepersoneel ... — zullen slechts één keer dienen te worden gedragen en kunnen worden verdeeld over de leden van de groep. Ook voor de rechtbank zal een collectieve rechtszaak kostenbesparend werken.

Les frais exposés pour des dizaines de procédures individuelles seront évidemment plus élevés que ceux afférents à une seule procédure pour des dizaines d'individus (en tout cas, les frais seront moins élevés étant donné que l'on évitera les doubles emplois).

Sur le plan du droit procédural, la procédure collective permettra également d'éviter les jugements en sens opposé.

Les victimes de dommages de masse seront souvent confrontées à l'insuffisance des moyens financiers dans le chef de l'auteur des dommages, ce qui peut entraîner, en fin de compte, une situation où le premier arrivé est le premier servi. Les victimes qui se rendent compte le plus rapidement des dommages subis, et qui sont les premiers à introduire une procédure contre le responsable, pourront obtenir réparation de leurs dommages. Les victimes chez lesquelles les dommages ne se manifestent que beaucoup plus tard (comme dans le cas de dommages insidieux) seront confrontées à un débiteur insolvable. Une procédure collective permet d'éviter cette course aux procédures individuelles et de veiller à une répartition équitable en cas de moyens insuffisants.

Dans la pratique, il s'est également avéré qu'une procédure collective a une influence favorable sur la conclusion d'un règlement amiable entre l'auteur des dommages et les victimes. L'auteur des dommages ne sera disposé à conclure un règlement amiable qu'à partir du moment où une série de questions (de droit) auront trouvé une réponse, comme le nombre de personnes lésées et les dommages subis par ces dernières. La procédure collective fournira une réponse à ces questions, grâce au regroupement des personnes lésées et des éléments de preuve. Là où une conciliation extrajudiciaire s'avère souvent impossible dans la pratique pour un grand groupe de personnes lésées, une procédure collective peut aboutir. Dans ce cadre, on peut renvoyer à l'expérience de la *class action* aux États-Unis. En 2006, 89 % des *class actions* se sont conclues par une conciliation. Ce n'est que dans 11 % des cas qu'un jugement judiciaire a dû intervenir (voir l'étude de T. E. WILLGING et S.R. WHEATMAN, "Attorney choice of forum in class action litigation: What difference does it make?", *Notre Dame Law Review*, vol. 81:2, 591).

Enfin, on peut souligner l'effet dissuasif (*deterrence*) d'une procédure collective sur l'auteur de dommages. Les auteurs de dommages percevront la procédure collective comme une certaine menace, de sorte qu'ils

De kosten die worden gemaakt voor tientallen individuele rechtszaken zullen uiteraard hoger liggen dan voor één rechtszaak voor tientallen individuen (in ieder geval zullen de kosten worden gedrukt doordat "dubbel werk" wordt vermeden).

Op procesrechtelijk vlak zal een collectieve rechtszaak ook tegenstrijdige vonnissen voorkomen.

Slachtoffers van massaschade zullen vaak worden geconfronteerd met beperkte financiële middelen aan de zijde van de schadeverwekker. Dit kan *in extremis* leiden tot een *first come first served*-situatie. De gedupeerden die het snelst hun schade realiseren en als eerste een procedure inleiden tegen wie aansprakelijk is, zullen vergoeding van hun schade kunnen krijgen. De gedupeerden bij wie de schade zich pas op een veel later tijdstip manifesteert (zoals bij sluipende schade) zullen worden geconfronteerd met een insolvabele debiteur. Een collectieve rechtszaak kan voorkomen dat iedereen halsoverkop begint te procederen en kan zorgen voor een eerlijke verdeling in geval van beperkte middelen.

In de praktijk is tevens gebleken dat een collectieve procedure een minnelijke schikking tussen de schadeveroorzaker en de gedupeerden bevordert. Een schadeveroorzaker zal alleen bereid zijn tot een minnelijke schikking wanneer een aantal (rechts)vragen is beantwoord, zoals het aantal benadeelden en welke schade zij hebben geleden. De collectieve procedure zal door het groeperen van de benadeelden en het bewijsmateriaal op deze vragen een antwoord bieden. Terwijl voor een grote groep benadeelden een "buitengerechtelijke" schikking in de praktijk vaak niet mogelijk blijkt te zijn, kan een collectieve rechtszaak tot een gunstig resultaat leiden. In dat opzicht kan worden verwezen naar de ervaring van de *class action* in de Verenigde Staten. In 2006 werd 89 % van de *class actions* beëindigd met een succesvolle schikking. In slechts 11 % van de gevallen diende een rechterlijke uitspraak tussen te komen (zie de studie van T. E. WILLGING en S.R. WHEATMAN, "Attorney choice of forum in class action litigation: What difference does it make?", *Notre Dame Law Review*, vol. 81:2, 591).

Tot slot kan worden gewezen op het afschrikwekkende effect (*deterrence*) dat een collectieve rechtszaak heeft ten aanzien van de schadeverwekker. Schadeverwekkende actoren zullen de collectieve rechtszaak als

seront moins enclins à accomplir des actes dommageables (en particulier en ce qui concerne les dommages diffus).

La présente proposition de loi vise concrètement à offrir une possibilité aux victimes de dommages de masse d'obtenir réparation de manière efficace et économique.

3. Aperçu de droit comparé

La forme ultime du droit des actions collectives est la "*class action*". Les États-Unis peuvent être considérés comme les leaders par excellence de cette technique de procédure, la *class action* y faisant actuellement partie intégrante de la vie sociale.

La réglementation figure à l'article 23 des *Federal Rules of Civil Procedure*. En vertu de cette dernière, un *representative* (une personne physique ou morale) peut ester en justice pour sa *class* et obtenir ainsi une décision contraignante, sans que chaque individu appartenant à la classe doive prendre part à la procédure. Le juge ne déclarera une *class action* recevable que si les demandes communes l'emportent sur les problèmes individuels (il s'agit de la question de la prédominance). Après la saisine, les membres individuels de la *class* (à savoir les personnes lésées qui se trouvent dans une situation similaire) en seront informés, de la manière la plus appropriée qui soit dans les circonstances données. Cette notification est importante pour la possibilité d'*opt-out*: chaque membre de la *class* sera lié de plein droit par la décision judiciaire, à moins qu'il ne fasse expressément une déclaration allant dans le sens contraire. Par conséquent, tout membre qui reste passif sera lié par le résultat de la procédure.

La *class action* prévue dans le droit américain va beaucoup plus loin que les possibilités de procédure belges traditionnelles: un seul individu peut ester en justice au nom de tout un groupe et obtenir le prononcé d'un jugement ayant autorité de chose jugée sans qu'une procuration soit exigée, sans que l'on pose la question de la personnalité juridique et sans que l'on évalue l'intérêt pour lequel l'action est introduite.

Bien que la *class action* soit soumise à une forte critique et à une révision approfondie, un certain nombre de pays (également des pays du continent européen ayant une tradition de *civil law*) ont entre-temps prévu une possibilité de procédure collective sous l'une ou l'autre forme.

een zekere bedreiging ervaren waardoor het minder aantrekkelijk zal worden actieve schadeverwekkende feiten te plegen (in het bijzonder wat de strooischade betreft).

Dit wetsvoorstel strekt er concreet toe om gedupeerden van massaschade de mogelijkheid te bieden op efficiënte en economische wijze rechtsherstel te krijgen.

3. Rechtsvergelijkend overzicht

De ultieme vorm van het collectief actierecht is de zogenaamde *class action*. De Verenigde Staten kunnen worden beschouwd als dé koploper van deze procestechniek, want de *class action* zit daar tegenwoordig volledig ingebakken in het maatschappelijk leven.

De regelgeving kan worden teruggevonden in artikel 23 van de *Federal Rules of Civil Procedure*. Op grond van dat artikel kan een *representative* (een natuurlijke of een rechtspersoon) optreden voor zijn *class* en zo een bindende beslissing krijgen, zonder dat eenieder aan de procedure hoeft deel te nemen. De rechter zal een *class action* slechts ontvankelijk verklaren wanneer de gemeenschappelijke vragen domineren over de individuele problemen (dit is de vraag van de *predominance*). Nadat de vordering aanhangig is gemaakt worden de individuele leden van de *class* (zijnde de gedupeerden die zich in een vergelijkbare situatie bevinden) hiervan op de hoogte gebracht en wel op de in de gegeven omstandigheden meest passende wijze. Deze kennisgeving is van belang voor de *opt-out* mogelijkheid: elk lid van de *class* zal van rechtswege gebonden zijn door de rechterlijke beschikking, tenzij uitdrukkelijk een verklaring wordt afgelegd in tegengestelde zin. Wie bijgevolg passief blijft, zal gebonden zijn door de uitkomst van de procedure.

De *class action* naar Amerikaans recht gaat aanzienlijk verder dan de traditionele Belgische proceduremogelijkheden: één individu kan optreden namens een hele groep en een bindende uitspraak krijgen zonder dat procesvolmachten vereist zijn, zonder dat de vraag naar de rechtspersoonlijkheid wordt gesteld en zonder dat het belang waarvoor wordt opgetreden wordt beoordeeld.

Hoewel de *class action* sterk onderhevig is aan kritiek en grondige herziening, hebben inmiddels een aantal landen — ook landen op het Europese continent met een traditie van *civil law* — in een of andere vorm van collectieve proceduremogelijkheid voorzien.

C'est ainsi que les Pays-Bas ont adopté, le 21 juin 2005, la loi relative au règlement collectif des dommages de masse (*Wet collectieve afwikkeling massaschade*).

Cette loi vise à faire déclarer obligatoire par le pouvoir judiciaire un arrangement intervenu préalablement entre l'auteur (ou les auteurs) des dommages et les victimes des dommages. C'est d'un commun accord que le juge, qui statuera sur le fond, sera saisi de l'arrangement (la cour d'Amsterdam dispose d'une compétence exclusive en la matière). Une fois l'arrangement approuvé, un délai est accordé aux victimes des dommages, pendant lequel elles se voient offrir la possibilité de faire une déclaration selon laquelle elles ne souhaitent pas être liées par l'arrangement. À défaut, l'arrangement intervenu leur sera automatiquement applicable (la règle dite *opt-out*). Dans l'intervalle, deux arrangements révélateurs ont été rendus obligatoires en application de la loi relative au règlement collectif des dommages de masse: l'arrangement DES (arrêt de la cour d'Amsterdam du 1er juin 2006) et l'arrangement Dexia (le règlement "Duisenberg", arrêt de la cour d'Amsterdam du 25 janvier 2007).

La doctrine néerlandaise observe que la loi relative au règlement collectif des dommages de masse ne rencontre que partiellement les exigences des victimes. Elle part en effet du principe, idéal, que les parties concluront un arrangement en dehors de la sphère judiciaire, ce qui n'est pas toujours possible dans la pratique. C'est notamment pour cette raison que la doctrine néerlandaise défend l'idée d'une procédure plus générale permettant à des personnes lésées d'obtenir individuellement réparation.

L'Allemagne a adopté, le 16 août 2005, la *Kapitalanleger-Musterverfahrgesetz*, qui pourrait se traduire par "loi sur la procédure-type pour les actionnaires". Le champ d'application matériel de la loi est strictement limité aux demandes émanant d'actionnaires. Dans une première phase, une procédure-type est engagée, qui répond à des questions juridiques communes. Dans un deuxième temps, les victimes individuelles peuvent introduire une action en réparation, en application du jugement-type intervenu.

En Suède, la loi du 1er janvier 2003 a instauré les *Lagen om Grupprättegång 2002:599*. Cette loi introduit, pour la première fois sur le continent européen, une possibilité de procédure collective "généralisée" et ne se limite pas à un domaine matériel particulier du droit. La victime d'un dommage peut demander au juge de poursuivre la procédure individuelle qu'elle a engagée en tant que procédure collective et obtenir ainsi un jugement s'appliquant à plusieurs victimes.

Zo werd in Nederland op 21 juni 2005 de Wet collectieve afwikkeling massaschade aangenomen.

Deze wet strekt ertoe een voorafgaandelijk tot stand gekomen schikking tussen de schadeveroorzaker(s) en de schadelijders, door de rechterlijke macht algemeen verbindend te verklaren. De schikking wordt in gemeen overleg aan de rechter voorgelegd (het Hof in Amsterdam heeft hiervoor de exclusieve bevoegdheid), die hierop een inhoudelijke controle uitoefent. Na de goedkeuring van de schikking wordt aan de schadelijders een termijn verleend waarin hen de mogelijkheid wordt geboden een verklaring af te leggen niet te willen gebonden zijn door de schikking. Bij gebreke hieraan zal de tussengekomen schikking automatisch op hen van toepassing zijn (zogenaamde *opt out*-regeling). Inmiddels zijn reeds twee spraakmakende schikkingen verbindend verklaard op grond van de Wet collectieve afwikkeling massaschade: de DES-schikking (arrest van het Hof van Amsterdam dd. 1 juni 2006) en de DEXIA-schikking (de zogenaamde Duisenbergregeling, arrest van het Hof van Amsterdam dd. 25 januari 2007).

In de Nederlandse rechtsleer wordt de bedenking gemaakt dat de Wet collectieve afwikkeling massaschade slechts ten dele tegemoet komt aan de eisen van slachtoffers van massaschade. Er wordt namelijk uitgegaan van een ideaal standpunt waarbij partijen buitengerechtelijk tot een schikking zullen komen, hetgeen in de praktijk niet altijd haalbaar is. Mede daarom wordt in de Nederlandse rechtsleer geijverd voor een meer algemene proceduremogelijkheid waarbij individuele gedupeerden een schadevergoeding kunnen krijgen.

In Duitsland werd op 16 augustus 2005 de zogenaamde *Kapitalanleger-Musterverfahrensgesetz* aangenomen, vrij vertaald de "Wet op de modelprocedure voor aandeelhouders". Het materiële toepassingsgebied van de wet is strikt beperkt tot vorderingen van aandeelhouders. In een eerste fase wordt een modelprocedure gevoerd waarbij gemeenschappelijke rechtsvragen worden beantwoord. In een tweede fase kunnen individuele benadeelden een vordering tot schadevergoeding indienen op grond van het tussengekomen modelvonnis.

In Zweden werd bij een wet van 1 januari 2003 de *Lagen om Grupprättegång 2002:599* ingevoerd. Deze wet voert voor het eerst op het Europese continent een mogelijkheid van "veralgemeende" collectieve procedure in en beperkt zich niet tot een bepaald materieel rechtsgebied. Een benadeelde kan de rechter verzoeken de door hem ingeleide individuele procedure voort te zetten als collectieve procedure en kan op die manier een uitspraak krijgen voor meerdere benadeelden.

Les personnes lésées qui n'étaient pas associées à la procédure collective peuvent faire, par la suite, une déclaration indiquant qu'elles souhaitent également être liées par le jugement (système *opt-in*).

On peut ajouter que la législation suédoise habilite également un acteur public (à savoir une autorité désignée par le gouvernement) et certaines associations à introduire une telle demande. Ces demandes ne peuvent toutefois concerner que des matières relevant du droit des consommateurs ou du droit environnemental. L'instauration de l'une ou l'autre forme de procédure collective est clairement jugée nécessaire. En dehors de considérations pratiques et d'un certain nombre d'aspects sociaux, un autre facteur joue un rôle important: les dommages de masse contribuent à l'internationalisation et à la globalisation croissante. Les conflits juridiques qui en résultent auront souvent des implications transfrontalières. Ainsi en est-il, par exemple, d'une entreprise de droit néerlandais qui, à la fois active sur le marché belge et sur le marché néerlandais, occasionne des dommages à des dizaines de consommateurs. Lors de la désignation du juge compétent, ce sont les règles de rattachement du Règlement Bruxelles I¹ qui, compte tenu du champ d'application matériel, détermineront le juge compétent. Le Règlement Bruxelles I ne prévoit cependant pas toujours une juridiction exclusive, laissant dès lors au demandeur la possibilité de choisir sa juridiction.

Ainsi, par exemple, une action en responsabilité non contractuelle peut être introduite non seulement auprès du juge dans le ressort duquel le fait dommageable s'est produit (*forum delicti commissi*), mais aussi, par extension, auprès du juge dans le ressort duquel les dommages se sont manifestés (et ce, par suite de l'interprétation que la Cour de Justice a donnée de l'article 5, 3, du Règlement Bruxelles I dans l'arrêt "*Handelskwekerij bier / Mines de potasse d'Alsace*" CJCE 30 novembre 1971, n° C-21-76, Jur. CJ. 1976, 1735). L'absence de coordination internationale des demandes en dommages et intérêts peut entraîner un effet "pervers". La victime qui a le choix entre deux juridictions, l'une prévoyant une procédure collective et l'autre ne répondant pas aux exigences spécifiques en matière de dommages de masse, mettra tout en œuvre afin de faire relever sa demande de la première juridiction.

Cette constatation débouchera sur un phénomène de "*forum shopping*" européen, dans le cadre duquel les juridictions des Pays-Bas, avec leur loi relative au

De gedupeerden die niet bij de collectieve procedure werden betrokken kunnen naderhand een verklaring indienen dat ook zij willen gebonden zijn door de uitspraak (*opt in*-systeem).

Hieraan kan worden toegevoegd dat de Zweedse wetgeving tevens een publieke actor (zijnde een door de regering aangewezen autoriteit) en verenigingen machtigt om een dergelijke vordering in te leiden. Beide vorderingen kunnen evenwel alleen op materies van consumentenrecht of milieurecht slaan. De invoering van een of andere vorm van collectieve procedure wordt duidelijk als een noodzaak beschouwd. Naast praktische overwegingen en het invullen van een aantal maatschappelijke functies, speelt nog een andere factor een grote rol: massaschade is mede de oorzaak van toenemende internationalisering en globalisering. De rechtsgeschillen die hierdoor ontstaan zullen vaak grensoverschrijdende aspecten met zich meebrengen. Zo kan worden gedacht aan het geval waarbij een onderneming naar Nederlands recht zowel handel drijft op de Belgische als op de Nederlandse markt en schade veroorzaakt aan tientallen consumenten. Bij het zoeken naar de bevoegde rechter zullen, gelet op het materiële toepassingsgebied, de verwijzingsregels uit de Brussel I-Verordening de bevoegde rechter aanwijzen. De Brussel I-Verordening¹ gaat echter niet steeds uit van één exclusief forum en geeft daardoor de eisende partij de mogelijkheid om een forum te kiezen.

Zo bijvoorbeeld, kan een vordering uit niet-contractuele aansprakelijkheid niet alleen worden ingesteld bij de rechter in wiens rechtsgebied het schadeverwekkende feit zich heeft voorgedaan (*forum delicti commissi*) maar bij uitbreiding ook bij de rechter in wiens rechtsgebied de schade zich heeft gemanifesteerd (dit door de interpretatie die het Hof van Justitie geeft aan artikel 5, 3 Brussel I-Verordening in het arrest "*Handelskwekerij bier / Mines de potasse d'Alsace*", Hof EG 30 november 1971, nr. C-21-76, *Jur.H.v.J.* 1976, 1735). Het gebrek aan internationale coördinatie van schadeclaims kan een pervers effect teweegbrengen. Een slachtoffer dat de keuze heeft tussen twee fora, waarbij het ene wel in een collectieve procedure voorziet en het andere niet tegemoet komt aan de bijzondere vereisten van massaschade, zal alles in het werk stellen om zijn vordering in te passen in het eerste forum.

Deze vaststelling zal leiden tot Europees *forum shopping* waarbij Nederland met zijn WCAM of Zweden met de *Lagen om Grupprättegång* een bijzon

¹ Règlement (CE) n° 44/2001 du Conseil du 22 décembre 2000 concernant la compétence judiciaire, la reconnaissance et l'exécution des décisions en matière civile et commerciale.

¹ Verordening (EG) nr. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken.

règlement collectif de dommages de masse, et la Suède, avec les *Lagen om Grupprättegång*, deviendront particulièrement attrayantes, alors que la Belgique sera évitée à tout prix.

Il semble que l'on serait arrivé à cette constatation aux Pays-Bas, à la faveur de l'affaire Shell dont a été saisie la Cour d'Amsterdam. Dans cette affaire, Shell s'efforce de conclure un règlement collectif avec ses actionnaires pour réparer le préjudice qu'ils ont subi en raison d'erreurs comptables commises par Shell. La loi néerlandaise sur le règlement collectif de dommages de masse a permis à Shell de saisir les tribunaux néerlandais alors qu'il existait un risque bien réel de voir cette affaire portée devant les tribunaux américains, ce qui aurait donné lieu à une action collective mondiale débouchant sur des conséquences désastreuses pour Shell.

Dès lors qu'il n'existe toujours pas, en droit belge, de procédure permettant d'introduire une action d'intérêt collectif, la Belgique ne pourra être considérée à l'avenir comme un forum propice en la matière, en dépit de ses atouts internationaux en tant que centre névralgique de l'Union européenne.

4. Développements de cette proposition de loi

4.1. Procédure

La présente proposition de loi vise à instaurer une procédure d'action collective sans limiter celle-ci à une matière particulière. Au Parlement, plusieurs propositions de loi ont déjà été déposées par le passé, portant sur des procédures collectives sous l'une ou l'autre forme, mais toujours de manière fragmentée (voir, notamment, la proposition de loi du 22 février 2008 modifiant le Code judiciaire en vue d'accorder aux associations le droit d'introduire une action d'intérêt collectif, *Doc. Parl. Chambre* DOC 52 0872/001, et la proposition de loi du 16 août 2007 complétant l'article 17 du Code judiciaire et l'article 3 du titre préliminaire du Code d'instruction criminelle en vue d'instaurer au profit des associations une action d'intérêt collectif, *Doc. Parl., Chambre* DOC 52 0109/001).

La présente proposition de loi vise, par l'ajout d'un nouveau chapitre dans le Livre IV "Procédures particulières" de la Quatrième partie "De la procédure civile", à instaurer une procédure permettant aux victimes d'un dommage de masse d'obtenir réparation.

La proposition de loi prévoit une procédure en deux phases. La première phase a une dimension clairement collective. La partie qui a introduit une procédure et

der aantrekkelijk forum zal worden en België te allen prijze zal worden vermeden.

Tot deze vaststelling is men naar verluidt gekomen in Nederland met de voor het Hof van Amsterdam hangende Shell-zaak. In deze zaak probeert Shell een collectieve schikking te treffen met zijn aandeelhouders voor de schade die zij hebben geleden door boekhoudkundige fouten van Shell. De wet collectieve afwikkeling massaschade heeft Shell de mogelijkheid geboden de zaak in Nederland aanhangig te maken, terwijl het risico reëel was dat deze zaak voor de Amerikaanse rechtbanken zou worden ingeleid, met een mondiale *class action* tot gevolg. De gevolgen daarvan zouden voor Shell desastreus zijn geweest.

Het feit dat België nog steeds geen collectieve procedure heeft, zal ertoe leiden dat ons land in de toekomst niet als een gunstig forum zal worden beschouwd, dit ondanks de internationale troeven die België heeft als zenuwcentrum van de Europese Unie.

4. Toelichting bij dit wetsvoorstel

4.1. Procedure

Dit wetsvoorstel is erop gericht een collectieve procedure in te voeren, zonder deze te beperken tot een bepaalde materie. In het Parlement zijn in het verleden reeds verscheidene voorstellen ingediend over collectief procederen in een of andere vorm, zij het steeds op fragmentarische wijze (zie onder meer het wetsvoorstel van 22 februari 2008 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek teneinde verenigingen een vorderingsrecht toe te kennen ter verdediging van collectieve belangen, *Parl. St. Kamer* DOC 52 0872/001, en het wetsvoorstel van 16 augustus 2007 tot aanvulling van artikel 17 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 3 van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, met het oog op de instelling ten voordele van de verenigingen van een rechtsvordering ter verdediging van collectieve belangen, *Parl. St. Kamer* DOC 52 0109/001).

Het wetsvoorstel beoogt door een nieuw hoofdstuk toe te voegen aan het Boek IV Bijzondere Rechtsplegingen van het Deel IV Burgerlijke Rechtspleging, een basisprocedure in te voeren waarbij rechtsherstel kan worden gezocht voor slachtoffers van massaschade.

Het gaat daarbij uit van een tweeledige procedure. De eerste fase heeft een duidelijk collectieve dimensie. De partij die een procedure heeft ingeleid en vaststelt

constate qu'il y a plusieurs personnes lésées ayant une demande quasiment identique peut demander au juge de reconnaître sa procédure individuelle comme une procédure collective. S'il fait droit à cette requête, le juge doit définir le groupe auquel la procédure s'appliquera. Le juge détermine le dommage visé par la procédure collective et détermine les personnes lésées qui peuvent s'y rallier.

La présente proposition de loi se fonde (comme exposé plus loin) sur une procédure *opt in*, les personnes lésées n'étant tenues par la décision du juge que si elles font une déclaration expresse en ce sens.

La procédure *opt in* est celle qui est la plus proche de la tradition des systèmes juridiques d'Europe continentale. Il serait en effet tout à fait contraire aux principes fondamentaux de notre système juridique (tels qu'ils sont formulés à l'article 6 de la Convention de sauvegarde des droits de l'homme et des libertés fondamentales du 4 novembre 1950, souvent appelée CEDH) qu'une personne puisse, sans avoir donné préalablement son consentement, être représentée en justice et être tenue par une décision judiciaire définitive sur la base d'une procédure à laquelle elle n'était pas partie. Le système *opt in* respecte ces principes fondamentaux.

Une victime d'un dommage de masse ne sera tenue par la procédure collective et la décision finale que si elle y a expressément consenti. Il n'est cependant pas exclu que, ultérieurement, dans le cadre d'une réflexion au niveau européen, la procédure puisse être élargie au système de l'*opt-out*. Ce serait alors au tribunal que devrait revenir la tâche de décider, en fonction de critères objectifs, laquelle de ces deux procédures est la mieux adaptée à chaque affaire. Ces critères pourraient, par exemple, porter sur la nature de la plainte, sa valeur et le nombre de victimes potentielles. Dans cette première phase collective, le juge tentera de trouver des réponses aux questions qui sont communes au groupe de personnes lésées: qui est le responsable? Quel est le fondement de la responsabilité? L'action est-elle prescrite? Le juge répondra à ces questions communes dans un jugement interlocutoire.

Ce n'est que dans une phase suivante que la procédure acquiert un caractère plus individuel. À ce moment, il est tenu compte des éléments propres à chaque personne lésée, comme le degré de faute propre, l'ampleur du préjudice, etc. Dans le jugement qui met fin à la procédure, une indemnisation concrète sera accordée à chaque victime sur la base des constatations du jugement interlocutoire.

La ventilation de la procédure collective en deux phases présente plusieurs avantages. Chaque membre

dat er verscheidene gedupeerden zijn met een quasi identieke vordering, kan de rechter verzoeken haar individuele procedure te erkennen als een collectieve procedure. Indien de rechter dat verzoek inwilligt, dient hij de groep waarop de procedure van toepassing zal zijn te definiëren. De rechter bepaalt welk schadegeval wordt geviséerd door de collectieve procedure en omschrijft de gedupeerden die zich erbij kunnen aansluiten.

Dit wetsvoorstel gaat (zoals verderop uiteengezet) uit van een *opt in*-procedure waarbij de gedupeerden slechts door de beslissing van de rechter gehouden zullen zijn indien zij daartoe een uitdrukkelijke verklaring afleggen.

De *opt in*-procedure sluit het nauwst aan bij de rechtstraditie van de Europees continentale rechtstelsels. Het zou immers volstrekt strijdig zijn met de fundamentele beginselen van ons rechtstelsel (zoals die worden verwoord in artikel 6 EVRM) dat iemand, zonder daartoe zijn toestemming te verlenen, in rechte zou kunnen worden vertegenwoordigd en zou gebonden zijn door een definitieve rechterlijke beslissing op basis van een procedure waarbij hij geen partij was. Het *opt in*-systeem respecteert deze fundamentele beginselen.

Een slachtoffer van massaschade zal pas gebonden zijn door de collectieve procedure en de einduitspraak indien hij daarvoor uitdrukkelijk zijn toestemming heeft gegeven. Het is echter niet uitgesloten dat de procedure, in het raam van beraad op Europees niveau, later kan worden uitgebreid tot het *opt out*-systeem. De rechtbank zou dan, op grond van objectieve criteria, moeten beslissen welke van die beide procedures het best aan elke zaak is aangepast. Die criteria zouden, bijvoorbeeld, kunnen slaan op de aard van de klacht, de waarde ervan en het aantal potentiële slachtoffers. In die eerste "collectieve" fase zullen antwoorden worden gezocht op de vragen die voor de groep benadeelden gemeenschappelijk zijn: wie is aansprakelijk? Wat is de grondslag van de aansprakelijkheid? Is de vordering verjaard? Het antwoord op deze gemeenschappelijke vragen zal de rechter geven in een tussenvonnis.

Pas in een volgende fase krijgt de procedure een meer individueel karakter. Op dat ogenblik wordt rekening gehouden met elementen eigen aan de individuele benadeelden zoals de mate van eigen schuld, de omvang van de schade... In het vonnis dat een einde maakt aan de procedure zal op grond van de bevindingen uit het tussenvonnis, aan iedere benadeelde een concrete schadevergoeding worden toegekend.

De opsplitsing van de collectieve procedure in twee fasen biedt verschillende voordelen. De individuele

du groupe a tout le temps pour se rallier à la procédure collective. Dès que le juge a défini le groupe et qu'il publie sa décision concernant la composition de ce groupe, un délai fixé par lui commence à courir, délai dans lequel les personnes lésées doivent se faire connaître. Entre-temps, la procédure collective sera cependant poursuivie et les demandes communes seront examinées. Les parties peuvent déjà rédiger des conclusions, des tiers concernés peuvent être cités en intervention forcée, un expert peut être désigné, etc. Cette première phase de la procédure ne subira donc pas de retard en raison de la constitution (éventuellement lente) du groupe.

En pratique, il n'est souvent pas possible de trouver un règlement à l'amiable, parce que l'on ne sait pas clairement combien de victimes seront liées par le règlement ni qui est la partie responsable. La phase collective se terminera par la réponse à cette question. À ce moment, le groupe aura entre-temps été formé et une réponse aura été donnée aux questions communes. Comme ces réponses seront coulées dans une décision judiciaire (un jugement interlocutoire) et auront donc une certaine autorité (morale), il sera peut-être possible d'arriver plus rapidement à un règlement à l'amiable. À cet égard, il peut une nouvelle fois être renvoyé aux chiffres susmentionnés concernant les transactions dans le cadre d'une *class action*.

4.2. financement de la *class action* dans l'état actuel du droit

4.2.a. Système existant aux États-Unis

Dans le cadre d'une procédure collective comme la *class action* américaine, on s'expose au risque que, lors de l'évaluation du préjudice subi par la personne lésée, l'on généralise exagérément et que l'on ne tienne pas suffisamment compte des éléments individuels des différents dossiers. Les victimes sont réparties en catégories et reçoivent une indemnisation en fonction de la catégorie à laquelle elles appartiennent.

Le préjudice individuel propre n'est pas pris en considération. Le droit belge ne permet cependant que d'indemniser le préjudice personnel de la victime, à condition que ce préjudice soit suffisamment démontré (cette théorie est quelque peu nuancée par l'octroi d'une indemnité équitable ou d'une indemnité fixée *ex aequo et bono*). L'instauration d'une phase individuelle permet de tenir compte des caractéristiques spécifiques des différents dommages.

leden van de groep hebben rustig de tijd om zich te melden bij de collectieve procedure. Van zodra de rechter de groep heeft gedefinieerd en publiciteit geeft aan zijn beslissing omtrent de samenstelling van de groep, begint een door de rechter bepaalde termijn te lopen waarbinnen de gedupeerden zich moeten melden. Inmiddels zal de collectieve procedure evenwel worden voortgezet en zullen de gemeenschappelijke vragen worden behandeld. De partijen kunnen al besluiten opstellen, derde betrokkenen kunnen worden gedagvaard in gedwongen tussenkomst, een deskundige kan worden aangesteld enz. Deze eerste fase van de procedure zal bijgevolg geen vertraging oplopen door de (mogelijk langzame) samenstelling van de groep.

In de praktijk blijkt een minnelijke regeling vaak niet mogelijk doordat onduidelijkheid bestaat over het aantal slachtoffers die zullen gebonden zijn door de regeling en over de aansprakelijke partij. De collectieve fase zal worden beëindigd met het antwoord op beide vragen. Op dat ogenblik zal de groep inmiddels gevormd zijn en zal een antwoord zijn geboden op de gemeenschappelijke vragen. Doordat deze antwoorden zullen zijn vastgelegd in een rechterlijke beslissing (tussenvonnis) en dus een zeker (moreel) gezag zullen hebben, zal mogelijk sneller een minnelijke regeling worden bereikt. Hierbij kan opnieuw worden verwezen naar de hierboven vermelde cijfers omtrent de minnelijke schikkingen in een *class action*.

4.2. Financiering van de *class action* in de huidige stand van het recht

4.2.a. In de Verenigde Staten bestaand systeem

In een collectieve procedure zoals de Amerikaanse *class action* bestaat het risico dat bij de beoordeling van de schade van de gedupeerden, te veel wordt veralgemeend en te weinig rekening wordt gehouden met de individuele elementen van de verschillende dossiers. De slachtoffers worden in categorieën ingedeeld en krijgen een vergoeding afhankelijk van de categorie waartoe ze behoren.

Daarbij wordt niet gekeken naar de eigen, individuele schade. In ons Belgisch recht wordt echter slechts een vergoeding toegewezen voor de persoonlijke schade van het slachtoffer op voorwaarde dat die schade genoegzaam bewezen is (deze theorie wordt enigszins genuanceerd door de toekenning van een billijke vergoeding of een vergoeding die *ex aequo et bono* wordt begroot). Door een individuele fase in te voeren kan rekening worden gehouden met de specifieke eigenschappen van de verschillende schadegevallen.

De même, il convient d'expliquer le financement d'une procédure collective. Force est de constater que l'organisation de ce type de procédure soulève presque automatiquement la question de son financement. En effet, une procédure collective repose sur le principe selon lequel seules quelques personnes interviennent effectivement en tant que parties au procès, alors que la procédure est intentée au nom de nombreux individus. De ce fait, on ne peut s'adresser qu'à ces personnes pour le paiement des frais.

Selon la *class action* américaine, c'est l'avocat de la partie requérante qui supporte les frais de la procédure. Par conséquent, il doit satisfaire à des exigences financières strictes. Un juge n'acceptera l'avocat proposé par la partie requérante que si celui-ci peut prouver qu'il dispose de moyens suffisants pour financer la procédure de *class action* (article 23g des Règles fédérales de procédure civile). Inutile de préciser que ce système a donné lieu à une forme d'"aristocratie" au sein de la profession, seuls les grands bureaux d'avocats pouvant intenter une *class action*.

Le fait que le conseil de la partie requérante doit avancer l'argent pour les frais est à l'origine d'une caractéristique spécifique de la procédure de *class action*: le système des *contingency fees*. Ce système permet à l'avocat de déterminer ses honoraires en fonction du résultat obtenu: s'il perd le procès, son client ne devra pas le payer; dans le cas contraire, l'avocat peut prélever un certain montant sur le dédommagement obtenu. Il s'ensuit que les risques liés à la procédure ne pèsent plus sur les parties mais sur l'avocat. Désormais, c'est lui qui investit dans une procédure et en supporte le risque financier. Mais ce système a un prix: de par l'expérience passée, il est avéré que les honoraires des avocats qui gagnent une *class action* sont souvent exorbitants. Dans certains cas, après prélèvement des honoraires de l'avocat (ou, souvent, d'une équipe d'avocats), il ne restait plus rien du dédommagement pour les membres de la *class*. À partir de ce moment, les intérêts de la *class* ne coïncident plus avec ceux de son avocat. Ce genre d'abus a donné lieu au *Class Action Fairness Act* en 2005 aux États-Unis. Cette loi prévoit des restrictions pour le prélèvement des honoraires sur le dédommagement octroyé à la *class*.

4.2.b. Règles existantes en droit belge

Notre droit belge n'autorise pas le système de *contingency fee*. L'article 446ter du Code judiciaire implique l'interdiction absolue d'honoraires exclusivement liés au

Tevens dient de financiering van een collectieve procedure te worden toegelicht. Geconstateerd moet worden dat het organiseren van een collectieve procedure nauw samenhangt met de vraag naar de financiering ervan. Een collectieve procedure berust immers op het principe dat slechts enkele partijen effectief optreden als procespartijen terwijl de procedure wordt gevoerd uit naam van tal van individuen. Het feit dat slechts enkele partijen optreden in het geding, brengt met zich mee dat alleen zij als aanspreekpunt kunnen gelden voor het betalen van de kosten.

In de Amerikaanse *class action* draagt de raadsman van de verzoekende partij de kosten van de procedure. Dat impliceert dat aan die raadsman strenge financiële eisen worden gesteld. Een rechter zal slechts akkoord gaan met de door de verzoekende partij voorgestelde raadsman wanneer die kan aantonen over voldoende financiële middelen te beschikken om de *class action*-procedure te financieren (artikel 23g van de *Federal rules of civil procedure*). Het hoeft niet gezegd dat dit gegeven leidt tot een "klasse"-advocatuur waarbij enkel de grote kantoren een *class action* kunnen beginnen.

Het feit dat de raadsman van de verzoekende partij de kosten dient voor te schieten heeft aanleiding gegeven tot een specifiek kenmerk van de *class action*-procedure: het systeem van de *contingency fees*. Dank zij dat systeem kan een advocaat zijn honoraria bepalen afhankelijk van het behaalde resultaat: indien de advocaat verliest, zal zijn cliënt geen vergoeding hoeven te betalen; wint de advocaat de rechtszaak dan mag hij van het behaalde resultaat een bepaalde som voorafnemen. Dit heeft tot gevolg dat het risico om te procederen niet langer bij de partijen ligt, maar berust bij de advocaat. Hij investeert voortaan in een procedure en draagt het financiële risico hiervan. Voor dit systeem moet letterlijk een prijs worden betaald: de vergoedingen van de advocaten die een *class action* winnen, zijn in het verleden vaak exorbitant gebleken. In sommige gevallen hielden de individuele leden van de *class*, na afname van de honoraria van de advocaat (of vaak een team van advocaten), geen schadevergoeding meer over. Het belang van de *class* zal op dat ogenblik niet langer overeenstemmen met de belangen van de raadsman van de *class*. Dergelijke misbruiken hebben in de Verenigde Staten geleid tot de *Class Action Fairness Act* van 2005. Deze wet legt restricties op in het afnemen van de honoraria op de aan de *class* toegekende schadevergoeding.

4.2.b. In de Verenigde Staten bestaand systeem

Ons Belgisch recht verbiedt een *contingency fee*-systeem. Artikel 446ter Ger.W. houdt een absoluut verbod in om gebruik te maken van een honorariumregeling die

résultat de la contestation. Un tel système est considéré comme contraire à l'ordre public, et par conséquent entaché de nullité absolue.

Notre droit judiciaire ne connaît pas le système en vertu duquel l'ensemble des frais de procédure sont supportés par la partie succombante. En ce qui concerne les frais d'avocat, la partie succombante devra uniquement payer une indemnité de procédure déterminée, et pas les frais réels. Ce sera également le cas dans le cadre d'une procédure collective.

La loi du 21 avril 2007 relative à la répétibilité des honoraires et des frais d'avocats qui a, entre autres, remplacé l'article 1022 du Code judiciaire relatif à l'indemnité de procédure, a quelque peu amélioré la situation de la partie qui gagne le procès, qui peut désormais réclamer un montant plus important à la partie succombante. Ce mécanisme reste cependant limité et s'avère totalement insuffisant pour financer des procédures longues et complexes dans lesquelles s'inscrivent des *class action*.

En effet, aux termes de l'article 1022 précité, alinéa 5, remplacé par ladite loi du 21 avril 2007:

“Lorsque plusieurs parties bénéficient de l'indemnité de procédure à charge d'une même partie succombante, son montant est au maximum le double de l'indemnité de procédure maximale à laquelle peut prétendre le bénéficiaire qui est fondé à réclamer l'indemnité la plus élevée. Elle est répartie entre les parties par le juge.”

4.3. Financement de la *class action* tel que proposé par la présente proposition de loi

4.3.a. Répartition des frais entre les parties à la *class action*

Il semble indiqué, dans la pratique, de ne pas faire peser les frais de la procédure collective uniquement sur la partie demanderesse. En effet, aucune victime ne voudra lancer une procédure collective si elle doit en supporter les frais et avancer les honoraires de l'avocat tout en s'exposant au risque que l'action soit rejetée et qu'elle ne puisse dès lors pas récupérer ses investissements auprès des membres du groupe. Cette situation empêchera la réalisation des objectifs mentionnés ci-dessus d'accès à la justice et de sanction. Ces constatations justifient à elles seules la recherche d'une source de financement alternative en faveur de la procédure collective.

afhankelijk wordt gemaakt van het te behalen resultaat. Een dergelijke regeling wordt als strijdig met de openbare orde beschouwd en is bijgevolg volstrekt nietig.

Het Belgisch gerechtelijk recht kent geen systeem dat alle procedurekosten door de in het ongelijk gestelde partij laat dragen. In verband met de advocatenkosten zal de verliezende partij alleen een bepaalde rechtsplegingsvergoeding moeten betalen, niet de werkelijke kosten.

De wet van 21 april 2007 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat, die onder meer artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de rechtsplegingsvergoeding vervangen heeft, heeft de situatie van de partij die het geding wint enigszins verbeterd doordat ze van de in het ongelijk gestelde partij voortaan een groter bedrag kan eisen. Die regeling blijft evenwel beperkt en blijkt volstrekt ontoereikend om langdurige en complexe zaken te financieren waartoe ook *class actions* behoren.

Het voornoemde artikel 1022, vijfde lid, als vervangen bij de wet van 21 april 2007 bepaalt immers:

“Wanneer meerdere partijen de rechtsplegingsvergoeding ten laste van dezelfde in het ongelijk gestelde partij genieten, bedraagt het bedrag ervan maximum het dubbel van de maximale rechtsplegingsvergoeding waarop de begunstigde die gerechtigd is om de hoogste vergoeding te eisen aanspraak kan maken. Ze wordt door de rechter tussen de partijen verdeeld.”

4.3. Door dit wetsvoorstel voorgestelde financiering van de *class action*

4.3.a. Verdeling van de kosten tussen de bij de *class action* aangesloten partijen

In de praktijk lijkt het aangewezen de kosten van de collectieve procedure niet uitsluitend te laten wegen op de verzoekende partij. Er is immers geen enkele benadeelde die een collectieve procedure zal willen instellen indien hij daarvoor de kosten zal moeten dragen en de honoraria van de advocaat zal moeten voorschieten, op gevaar af dat de vordering wordt afgewezen en hij zijn investeringen bijgevolg niet zal kunnen verhalen op de leden van de groep. De voornoemde doelstellingen van *access to justice* en het bestraffend optreden zullen daardoor onmogelijk kunnen worden gerealiseerd. Deze vaststellingen verantwoorden op zich het zoeken naar een alternatieve financieringsbron voor de collectieve procedure.

4.3.b. *Nécessité de faire intervenir un fonds de financement public*

La présente proposition de loi prévoit de financer la procédure collective par le biais d'un fonds public. Nous proposons concrètement de confier cette mission supplémentaire au Fonds spécial d'aide aux victimes d'actes intentionnels de violence. Ce fonds sera en partie financé par les contributions individuelles des membres du groupe, en partie par des fonds publics.

Les victimes qui souhaitent s'associer à la procédure collective devront consentir un apport individuel afin de couvrir les frais de procédure. Cet apport peut être considéré comme une sorte de garantie. En cas d'issue défavorable de la procédure, les membres du groupe ne perdront jamais plus que l'apport qu'ils ont consenti. Si la procédure tourne à leur avantage, les membres récupéreront l'intégralité de leur mise de départ.

Un décompte est opéré à la fin de la procédure. Si le groupe est la partie succombante, chaque membre perdra, au maximum, son apport. Si les frais excèdent le montant global des apports, le fonds prendra définitivement à sa charge le solde des frais. Si la procédure est gagnée par le groupe, les frais de procédure sont mis à charge de la partie adverse (génératrice du dommage). Cette situation aura pour conséquence que les membres du groupe seront indemnisés par la partie adverse et que le fonds remboursera à chaque membre son apport (fonction de garantie de l'apport). Les frais de procédure, que devra payer le générateur du dommage, seront recouverts par le fonds. Le risque de non-paiement sera dès lors pris en charge par le fonds et pas par chaque membre du groupe.

L'auteur des dommages condamné aux frais ne sera pas condamné à l'ensemble des frais d'avocat mais à l'indemnité de procédure fixée. Cette indemnité de procédure sera due au fonds. En effet, le fonds avancera les frais d'avocat. Le solde des honoraires de l'avocat sera également supporté par le fonds.

Nous estimons que l'on peut faire appel à l'actuel Fonds spécial pour l'aide aux victimes d'actes intentionnels de violence (instauré par la loi du 22 avril 2003²) pour le financement de la procédure collective. Le Fonds est cofinancé par les contributions imposées par le juge lors de chaque condamnation à une peine

² Loi du 22 avril 2003 portant composition et fonctionnement de la Commission pour l'aide financière aux victimes d'actes intentionnels de violence.

4.3.b. *Noodzaak van de financiering door een overheidsfonds*

Dit wetsvoorstel stelt voor om de collectieve procedure te laten financieren door een overheidsfonds. We stellen concreet voor om het bestaande Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden deze bijkomende taak toe te vertrouwen. Dit fonds zal deels worden gefinancierd door de individuele bijdragen van de leden van de groep, deels door overheidsgeld.

De gedupeerden die zich wensen aan te sluiten bij de collectieve procedure zullen een individuele inbreng moeten doen om de procedurekosten te financieren. Die inbreng kan worden gekwalificeerd als een soort van waarborg. De leden van de groep zullen bij een negatieve uitkomst van de procedure nooit meer kwijt zijn dan de inbreng die ze hebben gedaan. Wordt de procedure evenwel gewonnen, dan zullen de leden integraal het door hen ingelegde bedrag terugkrijgen.

Op het einde van de procedure wordt een afrekening gemaakt. Bij verlies van de rechtszaak zullen de individuele leden maximaal hun inbreng kwijt zijn. Indien de kosten de inbrengen overstijgen, zal het fonds definitief het saldo van de kosten ten laste nemen. Wordt de rechtszaak door de groep gewonnen dan worden de kosten van de procedure ten laste gelegd van de tegenpartij (de schadeveroorzaker). Dit zal ertoe leiden dat de leden van de groep een schadevergoeding zullen krijgen van de tegenpartij en het fonds de inbreng aan de individuele leden zal terugbetalen (waarborgfunctie van de inbreng). De procedurekosten die de schadeveroorzaker zal moeten betalen, zullen door het fonds worden ingevorderd. Het risico van niet-betaling zal dan ook ten laste worden genomen van het fonds en niet door de individuele leden van de groep.

De schadeveroorzaker die wordt veroordeeld tot de kosten zal niet worden veroordeeld tot de volledige advocatenkosten, maar tot de vastgestelde rechtsplegingvergoeding. Die rechtsplegingvergoeding zal verschuldigd zijn aan het fonds. Het fonds zal namelijk de advocatenkosten voorschieten. Ook het saldo van de honoraria van de advocaat zal door het fonds worden gedragen.

Wij menen dat het huidige Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden (ingesteld bij de wet van 22 april 2003)² kan worden ingeschakeld voor de financiering van de collectieve procedure. Het Fonds wordt mede gefinancierd door bijdragen die door de rechter worden opgelegd bij iedere veroordeling tot

² Wet van 22 april 2003 betreffende de verhaalbaarheid van de erelonen en de kosten verbonden aan de bijstand van een advocaat.

principale criminelle ou correctionnelle. Le Fonds est géré par une commission constituée de membres de la magistrature, du barreau et de la fonction publique. Cette composition semble garantir un parfait équilibre entre les différentes parties intéressées associées au financement de la procédure proposée: les intérêts des avocats, du pouvoir judiciaire et des autorités. Ainsi, cette commission paiera les frais d'avocat; à cet égard, il est évidemment dans l'intérêt de l'avocat que la décision en la matière soit prise par une commission constituée de magistrats, d'avocats et de fonctionnaires.

Le fait qu'un fonds public cofinance la procédure collective peut être justifié par les fonctions "publiques" remplies par une procédure collective, comme l'amélioration de l'accès à la justice et la répression là où, sinon, triompherait l'impunité.

COMMENTAIRES DES ARTICLES

Article 2

Nous optons pour l'insertion d'un chapitre intitulé "La procédure collective" dans la quatrième partie du livre IV du Code judiciaire. La procédure collective doit être considérée comme une procédure particulière dérogeant aux règles ordinaires. À cet égard, il convient de faire remarquer que, lorsque aucune règle dérogatoire n'est prévue, les règles de procédure ordinaires du Code judiciaire sont d'application.

Article 1237/1 proposé

Cet article concerne la toute première étape de la procédure collective. Une partie (ou, dans les affaires connexes conformément à l'article 701, les parties) qui estime que son action individuelle résulte d'un cas de dommage de masse et estime dès lors qu'il y a d'autres personnes lésées, peut demander, dans l'acte introductif d'instance, de poursuivre la procédure qu'elle a introduite comme une procédure collective. Une procédure collective n'est en effet pas intentée en tant que telle. Elle est entamée après qu'une ou plusieurs personnes lésées ayant intenté une action ont adressé une demande en ce sens au juge saisi, qui donne son approbation en la matière.

La demande doit comprendre les mentions suivantes:

een criminele of correctionele hoofdstraf. Het Fonds wordt beheerd door een commissie die is samengesteld uit leden van de magistratuur, de advocatuur en de ambtenarij. Deze samenstelling lijkt een perfect evenwicht te bieden tussen de verschillende belanghebbenden die betrokken zijn bij de financiering van de voorgestelde procedure: de belangen van de advocaten, van de rechterlijke macht en van de overheid. Zo zal deze commissie de kosten van de advocaat uitbetalen waarbij het evident in het belang van de advocaat is dat de beslissing hieromtrent wordt genomen door een commissie samengesteld uit magistraten, advocaten en ambtenaren.

Het feit dat een overheidsfonds de collectieve procedure mede financiert, kan worden verantwoord op grond van de "openbare" functies die een collectieve procedure vervult, zoals het verbeteren van de toegang tot het gerecht en het bestraffend optreden waar anders straffeloosheid zou zegevieren.

TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 2

Wij opteren ervoor om in het vierde deel van boek IV van het Gerechtelijk Wetboek een hoofdstuk in te voegen met als opschrift "De collectieve procedure". De collectieve procedure moet worden beschouwd als een bijzondere, van de gewone regels afwijkende procedure. Daarbij zij opgemerkt dat wanneer geen afwijkende regels worden vooropgesteld, de gewone procedureregels van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing zijn.

Voorgesteld artikel 1237/1

Dit artikel betreft de allereerste stap in de collectieve procedure. Een partij (of bij samenhangende zaken conform artikel 701, de partijen) die meent dat haar individuele vordering het gevolg is van een geval van massaschade en derhalve van mening is dat er nog andere benadeelden zijn, kan in de gedinginleidende akte verzoeken om de door haar ingestelde procedure voort te zetten als een collectieve procedure. Een collectieve procedure wordt op zichzelf immers niet aanhangig gemaakt. Een collectieve procedure wordt opgestart nadat een of meer individuele benadeelden die een vordering aanhangig hebben gemaakt, daartoe een verzoek richten tot de aangezochte rechter die hieromtrent zijn goedkeuring verleent.

Het verzoek dient de volgende vermeldingen te bevatten:

1° une description claire du dommage pour lequel l'action est introduite;

2° une démonstration que plusieurs personnes ont été lésées par le dommage visé au 1°;

3° une démonstration qu'il existe des questions juridiques sous-jacentes qui sont identiques pour les différentes personnes lésées;

4° une démonstration qu'il est préférable de poursuivre la procédure comme une procédure collective.

Le juge devra en effet apprécier, sur la base de ces informations, si la procédure collective est la plus appropriée.

La première mention concerne la définition et l'identification du dommage. Ces données doivent permettre au juge, s'il accède à la demande en procédure collective, de définir les critères en fonction desquels le groupe sera délimité. Pour ce faire, l'identification du dommage sera décisive.

Ensuite, la partie requérante devra démontrer que plusieurs personnes ont été lésées par le même dommage. La partie requérante pourra, la plupart du temps, s'appuyer sur des faits connus de tous, qui, par exemple, ont été rapportés par les médias dans le cas d'un dommage de masse.

En outre, il doit être démontré, dans l'acte introductif d'instance, qu'il existe des questions juridiques qui sont identiques pour les différentes personnes lésées, ce qui ne signifie pas que toutes les questions juridiques doivent être identiques. Certaines questions seront presque automatiquement identiques pour les personnes lésées par le même dommage, la principale étant, bien évidemment, la recherche de la partie responsable.

Enfin, la partie requérante devra démontrer qu'il est préférable de poursuivre la procédure individuelle comme une procédure collective.

À cet égard, on peut tout d'abord avancer que l'on souhaite éviter des décisions contradictoires. Par ailleurs, de nombreux autres arguments peuvent être invoqués et ont déjà été exposés dans la partie "généralités" des développements (réduire les coûts, collecter des éléments de preuve, infliger des sanctions, restaurer l'égalité des armes, remédier à l'apathie à tenter un procès, empêcher l'application du principe du "premier arrivé, premier servi", etc.).

1° een duidelijke omschrijving van het schadegeval waarvoor de vordering wordt ingesteld;

2° aantonen dat er meerdere gedupeerden zijn door het onder 1° omschreven schadegeval;

3° aantonen dat er onderliggende rechtsvragen zijn die identiek zijn voor de verschillende gedupeerden;

4° een staving dat het meer aangewezen is de procedure voort te zetten als een collectieve procedure.

De rechter zal immers op basis van deze gegevens moeten oordelen of de collectieve procedure de meest aangepaste wijze van procederen is.

De eerste vermelding betreft de omschrijving en identificatie van het schadegeval. Dit moet de rechter in staat stellen, bij een eventuele toekenning van het verzoek tot het voeren van een collectieve procedure, de criteria te bepalen op grond waarvan de groep zal worden afgebakend. Het identificeren van het schadegeval zal daarbij van doorslaggevende aard zijn.

Vervolgens zal de verzoekende partij moeten aantonen dat er meerdere gedupeerden zijn door hetzelfde schadegeval. De verzoekende partij zal hierbij vaak een beroep kunnen doen op algemeen bekende feiten die bijvoorbeeld worden aangereikt door de media bij een geval van massaschade.

Daarnaast moet in de gedinginleidende akte worden gemotiveerd dat er voor de verschillende gedupeerden gemeenschappelijke rechtsvragen zijn. Daarbij hoeven niet alle rechtsvragen gelijk te zijn. Bij slachtoffers van hetzelfde schadegeval zullen quasi automatisch een aantal rechtsvragen identiek zijn, waarbij de belangrijkste evident het zoeken van de aansprakelijke partij zal zijn.

Tot slot zal de verzoekende partij moeten argumenteren dat het meer aangewezen is de individuele procedure voort te zetten als een collectieve procedure.

Hierbij kan in de eerste plaats worden gedacht aan het argument dat tegenstrijdige uitspraken moeten worden vermeden. Daarnaast kunnen tal van andere argumenten worden aangevoerd. Die werden reeds uiteengezet in het algemene deel van de toelichting (drukken van de kosten, verzamelen van bewijsmateriaal, bestraffend optreden, herstellen van de wapengelijkheid, opvangen van rationele desinteresse om te procederen, verhinderen van *first come, first served* ...).

Article 1237/2 proposé

Lors de l'audience d'introduction, la possibilité peut être offerte à la partie requérante d'explicitement sa demande oralement. Il ne s'agit toutefois pas d'une condition absolue. Dans la pratique, les usages du tribunal détermineront si la demande de procédure collective sera exposée oralement. Selon toute probabilité, le point de vue des tribunaux en la matière s'alignera sur celui qu'ils ont adopté quant à la présence des parties à l'audience d'introduction et à la manière dont les observations sont formulées concernant les délais pour conclure (si certains tribunaux exigent que les parties soient présentes à l'audience d'introduction afin de formuler oralement leurs observations concernant les délais pour conclure, d'autres préfèrent que les observations soient transmises par écrit à l'audience d'introduction).

Article 1237/3 proposé

Cet article contient le premier pivot important autour duquel s'articule la procédure d'action collective. Lorsqu'une partie a adressé au juge une demande visant à considérer la procédure introduite comme une procédure collective, le juge dispose en toute logique de deux possibilités: soit il décide de poursuivre la procédure en tant que procédure individuelle (ou comme plusieurs procédures individuelles jointes), soit il autorise la poursuite de la procédure individuelle en tant que procédure collective.

Afin de permettre un bon déroulement de la procédure judiciaire et de ne pas créer de retards supplémentaires, on a choisi de faire coïncider la prise de décision relative au lancement de la procédure collective avec le calendrier imposé par la loi du 26 avril 2007 modifiant le Code judiciaire en vue de lutter contre l'arriéré judiciaire aux juges quant à la mise en l'état des causes. La loi précitée impose les délais suivants (article 747, § 2, du Code judiciaire):

— les parties doivent adresser au juge et aux autres parties leurs observations sur les délais pour conclure, au plus tard dans le mois de l'audience d'introduction;

— au plus tard six semaines après l'audience d'introduction, le juge doit arrêter le calendrier de la procédure.

La présente proposition de loi prévoit également ces délais.

Les parties (non pas seulement la partie requérante mais aussi les parties citées) peuvent communiquer

Voorgesteld artikel 1237/2

Op de inleidende zitting kan de verzoekende partij de mogelijkheid worden geboden mondeling haar verzoek toe te lichten. Dit is evenwel geen absolute vereiste. In de praktijk zullen de gebruiken van de rechtbank uitwijzen of het verzoek om een collectieve procedure mondeling zal worden uiteengezet. Het standpunt van de rechtbanken hieromtrent zal naar alle waarschijnlijkheid aansluiten bij het standpunt dat zij erop nahouden in verband met de aanwezigheid van partijen op de inleidende zitting en de wijze waarop opmerkingen op de conclusietermijnen worden geformuleerd (terwijl sommige rechtbanken eisen dat partijen op de inleidende zitting aanwezig zijn om hun opmerkingen omtrent de conclusietermijnen mondeling kenbaar te maken, verkiezen andere rechtbanken het bezorgen van schriftelijke opmerkingen tegen de inleidende zitting).

Voorgesteld artikel 1237/3

Dit artikel bevat het eerste belangrijke scharnierpunt in de collectieve procedure. Nadat een partij aan de rechter het verzoek heeft gericht om de ingestelde procedure te beschouwen als een collectieve procedure, heeft de rechter logischerwijs twee mogelijkheden: ofwel beslist hij dat de procedure zal worden voortgezet als een individuele procedure (dan wel als enkele samengevoegde individuele procedures), ofwel geeft hij de toestemming om de individuele procedure voort te zetten als een collectieve procedure.

Teneinde de gerechtelijke procedure vlot te laten verlopen en geen extra vertraging te creëren, werd er voor gekozen de besluitvorming omtrent het lanceren van de collectieve procedure te laten samenvallen met de agenda die door de *wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand* aan de rechters werd opgelegd omtrent het in staat stellen van de zaak. In voormelde wet werden volgende termijnen opgelegd:

— de partijen moeten uiterlijk binnen de maand na de inleidende zitting hun opmerkingen over de conclusietermijnen aan de rechter bezorgen;

— uiterlijk binnen zes weken na de inleidende zitting moet de rechter de timing voor de rechtsgang bepalen.

Ook dit wetsontwerp voorziet in die termijnen.

De partijen — niet alleen de verzoekende partij, maar ook de gedaagde partijen — mogen hun opmerkingen

leurs observations sur la demande en procédure collective au juge.

La partie défenderesse est susceptible d'objecter que les questions de droit sous-jacentes ne sont pas communes, qu'il n'y a aucun risque de décision contradictoire, ou que le dommage et le groupe de personnes lésées sont définis en des termes trop larges par la partie requérante. Ces observations devront être communiquées au juge et aux autres parties dans le mois suivant l'audience d'introduction, délai identique au délai accordé pour le dépôt des conclusions.

Le juge statuera sur la demande en procédure collective au plus tard six semaines après l'audience d'introduction. Pour ce faire, il prendra les éléments suivants en considération:

1° le dommage pour lequel la procédure a été introduite a lésé plusieurs personnes;

2° certaines questions de droit sont communes aux personnes lésées;

3° la procédure collective est la plus adaptée.

Il pourra être répondu d'une manière plus ou moins objective aux deux premières de ces questions. En revanche, la réponse à la troisième impliquera nécessairement une appréciation (souveraine) du juge du fond. On renverra une fois encore à cet égard aux avantages et aux fonctions de la procédure collective énumérés dans la partie générale des développements.

La décision du juge concernant la demande en procédure collective sera communiquée dans la même ordonnance que celle relative à la mise en état de l'affaire (fixant les délais accordés pour les conclusions et la date de l'audience).

S'il autorise la procédure collective, le juge devra ensuite examiner le champ d'application de cette procédure, et donc définir le groupe auquel elle s'appliquera. Le juge tiendra compte, pour ce faire, des observations formulées par les parties à ce sujet. Il devra veiller à ce que le groupe des personnes lésées soit défini le plus précisément possible. En effet, les personnes lésées pouvant se joindre à la procédure doivent être suffisamment identifiables. (Dans l'exemple concernant l'entreprise du secteur de l'énergie réclamant une taxe abrogée à ses clients, le juge pourrait définir ce groupe comme étant constitué de *"tous les clients de*

omtrent het verzoek tot het voeren van een collectieve procedure aan de rechter bezorgen.

De verwerende partij zou kunnen opwerpen dat de onderliggende rechtsvragen niet gemeenschappelijk zijn, dat er geen risico is van tegenstrijdige uitspraken, dat het schadegeval en de groep gedupeerden door de verzoekende partij te ruim werden omschreven. Deze opmerkingen moeten binnen een maand na de inleidende zitting aan de rechter en aan de andere partijen te worden bezorgd, wat dezelfde termijn is als voor de conclusietermijnen.

Uiterlijk zes weken na de inleidende zitting zal de rechter zich uitspreken over het verzoek om een collectieve procedure. De rechter neemt daarbij volgende criteria in overweging:

1° het schadegeval waarvoor de procedure werd ingeleid heeft schade veroorzaakt aan meerdere gedupeerden;

2° er zijn rechtsvragen die aan de gedupeerden gemeenschappelijk zijn;

3° een collectieve procedure is de meest aangepaste procedure.

Het antwoord op de eerste twee vragen zal min of meer objectief kunnen worden aangereikt. Het antwoord op de derde vraag zal echter noodgedwongen een (soevereine) beoordeling van de feitenrechter inhouden. Opnieuw kan worden verwezen naar de voordelen en de functies van een groepsprocedure zoals die werden opgesomd in het algemene deel van de toelichting.

De beslissing van de rechter in verband met het verzoek om een collectieve procedure op te starten, zal worden meegedeeld in dezelfde beschikking als de beschikking omtrent het in gereedheid brengen van de zaak (waarin opgave wordt gedaan van de conclusietermijnen en de zittingsdatum).

Staat de rechter het voeren van een collectieve procedure toe, dan dient hij zich vervolgens te buigen over het toepassingsgebied van die procedure, namelijk de groep definiëren waarop de procedure van toepassing zal zijn. De rechter zal hiervoor rekening houden met de opmerkingen die partijen hieromtrent hebben gemaakt. Hij zal erover moeten waken de groep gedupeerden zo nauwkeurig mogelijk te omschrijven. De gedupeerden die zich bij de procedure kunnen aansluiten moeten immers voldoende identificeerbaar zijn. (In het voorbeeld van het energiebedrijf dat aan zijn klanten een taks aanrekent die al werd afgeschaft, kan de rechter de

l'entreprise X ayant payé une somme d'un montant de ... pour une taxe ... au cours de la période allant de Y à Z").

Dans sa décision, le juge fixera également le délai accordé aux membres du groupe pour se joindre à la procédure. Nous avons choisi de faire expirer ce délai au plus tard quinze jours avant la date de l'audience. Ce délai est identique au délai fixé à l'article 756 du Code judiciaire pour le dépôt des pièces (délai également instauré par la loi du 26 avril 2007). En effet, il n'y aura plus, à cette date, de délais pour conclure et on pourra supposer que tous les éléments de l'affaire auront été versés aux débats.

Pour assurer la publicité de la procédure collective et permettre aux personnes lésées de se joindre à la procédure, la décision du juge doit être rendue publique. Le délai imposé par le juge prend cours le jour suivant le dernier acte de publication. En effet, plusieurs actes de publication peuvent se suivre (publication d'un avis sur Internet, lettre, publication d'un avis dans un quotidien, etc.).

Le juge indique le mode de publication le plus adapté dans sa décision. Nous avons choisi de laisser le choix au juge à cet égard afin qu'il puisse tenir compte des éléments concrets du dossier. On renverra à cet égard aux observations formulées aux Pays-Bas au sujet de la loi néerlandaise sur le règlement collectif des dommages de masse (*Wet collectieve afwikkeling massaschade*), qui prévoit le mode de publication suivant:

"Dès que la décision rendant les conventions obligatoires est devenue irrévocable, une copie de cette décision est transmise par simple lettre aux personnes pouvant bénéficier d'une indemnisation dont l'identité est connue, ainsi qu'aux personnes morales ayant comparu au cours de la procédure visée à l'article 1014. En outre, cette décision est publiée, dans le même délai, dans un ou plusieurs journaux désignés par le juge." (traduction).

Les personnes lésées sont averties au moyen d'une lettre ordinaire et d'une annonce dans un ou plusieurs journaux à désigner par le juge. Dans l'affaire Dexia, la Cour d'Amsterdam a ignoré cette règle et a donné la préférence à des modes de publicité plus appropriés: des annonces par le biais du site web des personnes lésées (ainsi qu'il a été précisé, les victimes de dommages de masse se regroupent souvent spontanément dans la pratique et ce regroupement *ad hoc* peut disposer de sa propre organisation) et sur les pages web de Google. Dans la doctrine néerlandaise, il est plaidé pour que ces modes de publicité soient appliqués dans

groupe omschrijven als "alle klanten van onderneming x die in de periode y tot z een som hebben betaald voor een bedrag ad ... uit hoofde van taks ...").

In zijn beschikking zal de rechter tevens een termijn bepalen waarbinnen de leden van de groep zich bij de procedure kunnen aansluiten. Er werd voor gekozen deze termijn uiterlijk vijftien dagen vóór de rechtsdag te laten verstrijken. Deze termijn valt samen met de termijn van artikel 756 Gerechtelijk Wetboek betreffende het neerleggen van de bundels (termijn die ook bij de wet van 26 april 2007 was ingesteld). Op dat ogenblik zullen er immers geen conclusietermijnen meer zijn en kan er van worden uitgegaan dat alle elementen van de zaak in de debatten zijn gebracht.

Om publiciteit te geven aan de collectieve procedure en de gedupeerden de gelegenheid te geven zich bij de procedure aan te sluiten, dient de beschikking van de rechter te worden bekendgemaakt. De dag na de laatste daad van bekendmaking doet de door de rechter opgelegde termijn lopen. Het kan immers zijn dat er verscheidene daden van bekendmaking volgen (bericht op internet, brief, bericht in dagblad...).

De rechter bepaalt de meest passende wijze van bekendmaking in zijn beschikking. Er werd geopteerd om de rechter hierin de keuze te laten zodat dit kan worden afgestemd op het concrete dossier. In dat opzicht kan worden verwezen naar de opmerkingen die worden gemaakt op de WCAM in Nederland. De WCAM bepaalt in verband met de wijze van bekendmaking:

"Een afschrift van de beschikking tot verbindendverklaring wordt zo spoedig mogelijk nadat deze onherroepelijk is, bij gewone brief verstrekt aan de bekende gerechtigden tot een vergoeding en aan in de procedure verschenen rechtspersonen als bedoeld in artikel 1014. Bovendien wordt zo spoedig mogelijk nadat deze beschikking onherroepelijk is hiervan aankondiging gedaan in één of meer door de rechter aan te wijzen nieuwsbladen."

De gedupeerden worden verwittigd bij gewone brief en via een aankondiging in een of meer door de rechter aan te wijzen nieuwsbladen. In de Dexia-zaak heeft het Hof van Amsterdam deze regel terzijde geschoven en de voorkeur gegeven aan meer aangepaste wijzen van publiciteit: aankondigingen via de website van de gedupeerden (zoals vermeld gaan slachtoffers van massaschade zich in de praktijk vaak spontaan groeperen en kan die ad-hocgroepering een eigen organisatie hebben) en op webpagina's van Google. In de Nederlandse rechtsleer wordt gepleit om dit in alle WCAM-zaken toe te passen (H.B. KRANS, "Des en Dexia: de eerste

toutes les affaires WCAM (H.B. KRANS, “*Des en Dexia: de eerste ervaringen met collectieve afwikkeling van massaschade*”, NJB 2007, 2598). Des enseignements peuvent être tirés de cette expérience. Il peut également être observé qu’il faut se garder de vouloir être en phase avec la technologie et les médias qui évoluent sans cesse.

Il a été choisi de confier le soin de procéder à la publication au greffe du tribunal qui a été saisi de l’affaire. Les frais de la publication peuvent, ainsi qu’il est exposé dans les développements, être récupérés auprès du Fonds pour l’aide aux victimes d’actes intentionnels de violence, qui se voit confier une nouvelle mission et assurera le financement de la procédure collective. Le juge devra également se pencher sur le budget de l’apport individuel que les membres de la procédure doivent faire au moment où ils se rallieront à la procédure. Ce budget ne sera pas évident à fixer. En effet, le juge devra estimer les coûts qu’entraînera la procédure et le nombre de membres individuels qui supporteront ces coûts.

Le dernier alinéa de l’article prévoit que la décision du juge d’accéder ou non à la requête visant à engager une procédure collective n’est susceptible d’aucun recours. Un des objectifs d’une procédure collective est de mettre à disposition des personnes lésées à la suite de dommages de masse une procédure rapide et efficace. Il y serait porté atteinte si les décisions du juge étaient continuellement interrompues par l’introduction d’un recours. En outre, le droit à la contradiction est en tout cas garanti, étant donné que les parties peuvent formuler dans le mois de l’audience introductive leurs observations concernant la requête visant à engager une procédure collective.

Article 1237/4 proposé

Après la publication de la décision d’admissibilité de l’action collective, le particulier lésé doit faire une déclaration dans laquelle il déclare vouloir être associé à la procédure collective. Concrètement, cela signifie que la personne lésée déclare vouloir être liée par la procédure qui est menée et par la décision judiciaire qui sera prise en la matière. Cette disposition témoigne clairement de l’application de la procédure *opt in*.

La déclaration est effectuée par lettre recommandée ou est déposée contre accusé de réception et:

ervaringen met collectieve afwikkeling van massaschade”, NJB 2007, 2598). Uit deze ervaring kunnen lessen worden getrokken. Tevens kan de opmerking worden gemaakt dat men er zich voor moet hoeden de steeds evoluerende technologie en media achterna te hollen.

Er werd de voorkeur aan gegeven de bekendmaking over te laten aan de griffie van de rechtbank waarbij de zaak aanhangig werd gemaakt. De kosten van de bekendmaking kunnen, zoals uiteengezet in de toelichting, worden verhaald op het Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden dat er een nieuwe taak bij krijgt en zal zorgen voor de financiering van de collectieve procedure. De rechter zal zich tevens moeten buigen over de begroting van de individuele inbreng die de bij de rechtszaak aangesloten moeten doen op het ogenblik dat ze zich erbij aansluiten. Deze begroting zal geen makkelijke opgave zijn. De rechter zal namelijk een inschatting moeten maken van de kosten die de procedure met zich zal brengen en door hoeveel individuele leden deze kosten zullen worden gedragen.

Het laatste lid van het artikel bepaalt dat tegen de beslissing van de rechter om het verzoek tot het voeren van een collectieve procedure al dan niet in te willigen, geen rechtsmiddel openstaat. Eén van de doelstellingen van een collectieve procedure is aan de gedupeerden van massaschade een vlotte en efficiënte procedure ter beschikking te stellen. Hieraan zou afbreuk worden gedaan mochten de beslissingen van de rechter voortdurend worden onderbroken door het instellen van een rechtsmiddel. Daarenboven is het recht op tegenspraak in ieder geval gegarandeerd aangezien partijen binnen de maand na de inleidende zitting hun opmerkingen in verband met op het verzoek tot het voeren van een collectieve procedure kunnen laten gelden.

Voorgesteld artikel 1237/4

Na de bekendmaking van de beschikking tot toelaatbaarheid van de collectieve vordering, dient de individuele gedupeerde een verklaring af te leggen waarin hij meldt betrokken te willen worden in de collectieve procedure. Concreet komt dit erop neer dat de gedupeerde verklaart te willen gebonden zijn door de procedure die wordt gevoerd en de rechterlijke beslissing die dienaangaande zal worden genomen. Hieruit blijkt duidelijk de toepassing van de *opt in*-procedure.

De verklaring gebeurt bij aangetekende brief of door neerlegging met ontvangstbewijs en bevat:

1° mentionne l'identité et les coordonnées de la personne lésée;

2° contient des pièces établissant que la personne lésée relève du champ d'application de la procédure collective défini par le juge dans la décision d'admissibilité;

3° contient une description détaillée des dommages subis par la personne lésée;

4° contient un nombre suffisant de pièces susceptibles de prouver le préjudice ainsi que toute autre pièce que la personne lésée juge utile; la personne lésée joint un inventaire à son dossier;

5° contient des pièces qui prouvent que la somme mentionnée à l'article 1237/3, § 2, alinéa 1er, 2°, a été versée.

La déclaration faite par la personne lésée sera déterminante pour apprécier le bien-fondé de l'action, ainsi que pour fixer l'indemnisation.

Après réception de la déclaration, le greffe vérifie si le montant mentionné à l'article 1237/3, § 2, alinéa 1er, 3°, a été versé. Dans l'affirmative, il envoie à la personne lésée un accusé de réception de la déclaration. Le délai de 15 jours se confond de nouveau avec le délai visé à l'article 756 du Code judiciaire (ces délais ne coïncideront que si la personne lésée attend le dernier jour de son délai pour faire une déclaration).

Le délai, fixé par le juge, dans lequel doit être faite la déclaration, est une échéance. À l'expiration du délai, plus aucune déclaration ne peut être faite.

Lorsque la personne lésée a fait sa déclaration, elle ne peut plus se rétracter. Cette disposition vise à éviter qu'une personne lésée se laisse influencer par le déroulement de la procédure. Le cas contraire entraînerait une surcharge des tribunaux.

Le dernier paragraphe prévoit que la liste des personnes lésées est consultable par les avocats des parties au procès et les personnes assurant elles-mêmes leur défense. Il convient, en effet, de veiller à prévenir toute utilisation abusive des données des personnes lésées. Il sera également tenu compte des dispositions contenues dans la loi sur la protection de la vie privée.

1° de identiteits- en contactgegevens van de gedupeerde;

2° stukken die aantonen dat de gedupeerde onder het toepassingsgebied valt van de collectieve procedure zoals beschreven door de rechter in de beschikking van toelaatbaarheid;

3° omstandige opgave van de schade van de gedupeerde;

4° voldoende stukken die de schade kunnen aantonen, alsook ieder ander stuk dat de gedupeerde nuttig acht. De gedupeerde voegt een inventaris toe aan zijn stukkenbundel;

5° bescheiden die bewijzen dat het in artikel 1237/*3, § 2, eerste lid, 2°, vermelde bedrag werd gestort.

De verklaring die wordt afgelegd door de gedupeerde zal bepalend zijn voor de beoordeling van de toelaatbaarheid tot de collectieve procedure, de gegrondheid van de vordering en het begroten van de schadevergoeding.

Nadat de griffie de verklaring heeft ontvangen wordt nagegaan of het bedrag vermeld in artikel 1237/3, § 2, 3°, werd gestort. In bevestigend geval zendt de griffie aan de gedupeerde een ontvangstmelding van de verklaring. De termijn van vijftien dagen loopt opnieuw samen met de termijn uit artikel 756 Gerechtelijk Wetboek (deze termijnen zullen slechts samenvallen in het geval dat de gedupeerde tot de laatste dag van zijn termijn wacht om een verklaring af te leggen).

De termijn die wordt bepaald door de rechter waarbinnen de verklaring moet worden afgelegd, is een vervalltermijn. Na het verstrijken van de termijn kan geen verklaring meer worden afgelegd.

Eenmaal de verklaring door de gedupeerde werd afgelegd, kan deze zijn verklaring niet meer intrekken. Deze bepaling strekt ertoe te verhinderen dat een gedupeerde zijn houding zou laten beïnvloeden door het verloop van de procedure. Tevens zou dit een overbelasting van het gerecht met zich meebrengen.

In de laatste paragraaf wordt bepaald dat de lijst van gedupeerden ter inzage ligt van de advocaten van de betrokken procespartijen. Immers moet er over worden gewaakt dat geen misbruik kan worden gemaakt van de gegevens van de gedupeerden. Tevens zal rekening worden gehouden met de bepalingen in de wet op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Article 1237/5 proposé

La première phase de la procédure collective s'achève par un jugement dans lequel le juge (outre les mentions obligatoires de l'ancien article 780 du Code judiciaire) reprend, à peine de nullité, les dispositions suivantes:

1° un inventaire des questions de droit soulevées par les parties dans leur demande et qui sont communes aux membres du groupe;

2° un inventaire des questions de droit qui ne sont pas communes à tous les membres du groupe;

3° une description détaillée des membres du groupe qui ont fait une déclaration au sens de l'article 1237/4, que le juge estime recevable. Le juge fait également un inventaire des déclarations jugées non recevables et motive sa décision.

Dans un premier temps, le juge déterminera quelles questions juridiques soulevées par les parties sont communes aux membres du groupe. Au cours de cette première phase, le juge du fond ne statuera que sur ce point. Ce jugement interlocutoire vise essentiellement à répondre aux questions fondamentales concernant tous les membres du groupe: la prescription, la responsabilité, la nature de la responsabilité, etc. Le juge énumèrera les questions propres à chaque membre du groupe, mais n'y répondra pas au fond. Ces questions ne seront traitées qu'au cours de la deuxième phase, individuelle cette fois, de la procédure. En effet, ces questions requièrent que l'on tienne compte des éléments individuels de la cause comme, par exemple, l'estimation des dommages individuels et la mesure dans laquelle les personnes lésées sont fautives.

Comme nous l'avons indiqué précédemment, la scission de la procédure en une phase collective (qui se clôt par un jugement interlocutoire) et une phase individuelle, a l'avantage de permettre aux membres du groupe de prendre le temps de réfléchir calmement à leur éventuel ralliement à la procédure, sans que celle-ci ne soit retardée pour autant.

En effet, il n'est pas nécessaire que tous les membres du groupe aient déjà fait l'objet d'un traitement individuel pour entamer la procédure. Les questions communes peuvent déjà être traitées sans que tous les membres ne soient effectivement impliqués.

On ne peut pas non plus nier que le fait d'apporter une réponse aux questions juridiques communes

Voorgesteld artikel 1237/5

De eerste fase van de collectieve procedure eindigt met een vonnis waarin de rechter — naast de verplichte vermeldingen uit het oude artikel 780 Gerechtelijk Wetboek — op straffe van nietigheid volgende bepalingen opneemt:

1° een opsomming van de rechtsvragen die door de partijen in besluiten werden opgeworpen en die gemeenschappelijk zijn aan de leden van de groep;

2° een opsomming van de rechtsvragen die niet gemeen zijn aan al de leden van de groep;

3° een omstandige opgave van de leden van de groep die een verklaring hebben afgelegd in de zin van artikel 1237/4 waarvan de rechter oordeelt dat ze ontvankelijk is. De rechter maakt tevens een inventaris van de verklaringen die niet ontvankelijk werden geacht en doet opgave van de redenen.

Allereerst zal de rechter uitmaken welke door de partijen opgeworpen rechtsvragen, gemeenschappelijk zijn aan de leden van de groep. In deze eerste fase zal de feitenrechter alleen daarover uitspraak doen. Dat tussenvonnissen strekt er in essentie toe een antwoord te geven op de principiële vraagstukken die alle leden van de groep aanbelangen: de verjaring, de aansprakelijkheid en de aard daarvan enz. De voor de individuele leden van de groep specifieke vragen zullen door de rechter worden opgesomd, maar niet ten gronde worden beantwoord. Deze vragen zullen slechts in de tweede, individuele fase van de procedure worden behandeld, want er moet in dat opzicht te veel rekening worden gehouden met de individuele elementen van de zaak. We denken hier aan de begroting van de individuele schadevergoedingen en de mate van eigen schuld van de gedupeerden.

Zoals reeds aangestipt biedt de opsplitsing van de procedure in een collectieve fase — die wordt afgesloten met een tussenvonnissen — en een individuele fase het voordeel dat de leden van de groep rustig de tijd hebben om zich te bezinnen over de vraag of ze zich al dan niet aansluiten bij de procedure zonder dat de procedure zelf daardoor vertraging oploopt.

Om de rechtszaak op te starten is het immers geen noodzakelijke voorwaarde dat alle leden van de groep reeds zijn geïndividualiseerd. De gemeenschappelijke vraagstukken kunnen al worden behandeld zonder dat alle leden daarbij effectief worden betrokken.

Evenmin kan worden ontkend dat het formuleren van een antwoord op de gemeenschappelijke vraagstukken

favorisera la conclusion d'un règlement à l'amiable. En effet, comme nous l'avons déjà indiqué précédemment, l'auteur d'un dommage ne sera pas enclin à conclure un accord à l'amiable si sa responsabilité n'est pas établie et s'il ne connaît pas précisément le nombre de personnes lésées liées par cet accord.

Ce jugement interlocutoire fera également la clarté quant à la composition du groupe. Le juge dressera un relevé des membres ayant fait une déclaration, tout en distinguant les déclarations recevables et les déclarations irrecevables. L'irrecevabilité peut être due à des causes diverses: le fait de ne pas relever du champ d'application de la procédure collective (ne pas relever des critères établis par le juge), le retard de la déclaration, le non-paiement de la garantie...

Les questions qui ne sont pas communes aux membres du groupe seront énumérées par le juge, qui ne les traitera toutefois pas. Le juge motive sa décision.

Ce jugement marque aussi le début de la deuxième phase de la procédure. Le juge fixe à cet effet une audience, où les règles de procédure du Code judiciaire revivront une deuxième fois.

Les paragraphes 2 et 3 du nouvel article 1237/5 du Code judiciaire concernent la redéfinition du groupe. On ne peut nier que, au début de la procédure, c'est une tâche compliquée qui incombe au juge que de définir le groupe auquel s'appliquera la procédure. À la suite de l'échange de conclusions et de la réalisation éventuelle d'une expertise, il ne semble pas improbable qu'en cours de procédure il s'avère que le groupe doit être défini de manière plus vaste ou plus restrictive. Le juge se voit ainsi offrir, au terme de la phase collective, la possibilité de redéfinir le groupe. Si le juge décide d'élargir le champ d'application, il est tenu de republier cette ordonnance et d'accorder aux membres potentiels un nouveau délai leur permettant de faire une déclaration d'adhésion à la procédure. Ici encore, une nouvelle audience marquera le début de la phase individuelle de la procédure collective. Il va de soi que, à ce moment, les membres du groupe doivent être connus. Nous avons, ici aussi, choisi de faire courir le délai complémentaire jusqu'à quinze jours, au plus tard, avant l'audience. Au cours de cette audience, le juge examinera les nouvelles déclarations qui ont été faites et statuera sur leur recevabilité.

Si le juge devait cependant estimer que le champ d'application défini était trop vaste, il va sans dire que certaines déclarations déjà faites s'en trouveraient irre-

een minnelijke schikking ten goede zal komen. Er is al op gewezen dat een schadeverwekker immers niet geneigd zal zijn een regeling te treffen wanneer zijn aansprakelijkheid niet vaststaat en hij geen zicht heeft op het aantal gedupeerden die door de schikking zullen gebonden zijn.

In dat tussenvonnissen zal ook duidelijk worden hoe de groep is samengesteld. De rechter zal opgave doen van de leden die een verklaring hebben afgelegd en zal daarbij een opsplitsing maken van de ontvankelijke en de niet-ontvankelijke verklaringen. De niet-ontvankelijkheid kan verschillende redenen hebben: de verklaringen vallen niet onder het toepassingsgebied van de collectieve procedure (vallen buiten de door de rechter opgegeven criteria), ze werden te laat ingediend, er werd geen waarborg betaald...

De vragen die niet aan de leden van de groep gemeen zijn zullen door de rechter worden opgesomd, doch niet worden behandeld. De rechter motiveert zijn beslissing.

Met dit vonnis vangt tevens de tweede fase van de procedure aan. De rechter bepaalt daartoe een rechtsdag waarop de procedureregels van het Gerechtelijk Wetboek voor een tweede maal herleven.

In de tweede en derde paragraaf van het nieuwe artikel 1237/5 van het Gerechtelijk Wetboek wordt de herdefiniëring van de groep behandeld. Het kan niet worden ontkend dat bij de aanvang van de procedure op de rechter de moeilijke taak rust de groep waarop de procedure van toepassing zal zijn te definiëren. Het lijkt niet onwaarschijnlijk dat gedurende de procedure, door de uitwisseling van conclusies en eventueel de uitvoering van een deskundigenonderzoek, zal blijken dat de groep ruimer of beperkter diende te worden geformuleerd. Op het einde van de collectieve fase wordt aldus aan de rechter de mogelijkheid geboden de groep te herdefiniëren. Indien de rechter het toepassingsgebied verruimt, dient hij die beschikking opnieuw bekend te maken en aan de potentiële leden opnieuw een termijn te geven waarbinnen de verklaring tot aansluiting bij de procedure kan worden afgelegd. Ook hier zal een nieuwe rechtsdag het begin betekenen van de individuele fase van de collectieve procedure. Het is evident dat op dat ogenblik de leden van de groep bekend moeten zijn. Andermaal werd ervoor gekozen de bijkomende termijn te laten lopen uiterlijk tot vijftien dagen voor de rechtsdag. Op die rechtsdag zal de rechter een beoordeling maken van de afgelegde aanvullende verklaringen en zal hij zich uitspreken over de ontvankelijkheid ervan.

Mocht de rechter evenwel oordelen dat het toepassingsgebied te ruim werd geformuleerd dan zal dit vanzelfsprekend leiden tot de niet-ontvankelijkheid van al

cevables. Aussi, le juge doit-il motiver spécifiquement sa décision et faire l'inventaire des déclarations précitées. Le champ d'application ne pourra être restreint que dans des circonstances exceptionnelles. En l'occurrence, cela signifie que de nouveaux éléments doivent être apparus dans le courant de la procédure dont le juge n'avait, ou ne pouvait, pas avoir connaissance lors de la définition du champ d'application.

Article 1237/6 proposé

Cet article marque le début de la phase individuelle de la procédure collective. Comme nous l'avons dit, les règles de procédure normales concernant la mise en l'état de la procédure sont de nouveau d'application. Le but est que les parties fixent de nouveau des délais pour les conclusions (observations adressées au juge dans un délai d'un mois après l'audience, décision du juge dans les six semaines) et mettent l'affaire en l'état concernant les questions individuelles des membres du groupe.

Nous choisissons de laisser les membres du groupe se rallier à la partie requérante, à savoir la partie demanderesse qui a demandé, au début de la procédure, à pouvoir poursuivre celle-ci sous la forme d'une procédure collective. Il est impossible de considérer, dans la phase individuelle de la procédure collective, tous les membres du groupe comme des parties individuelles au procès. Le conseil de la partie requérante agira pour tous les membres de ce groupe et regroupera leurs demandes. Ce conseil peut évidemment se faire assister par d'autres avocats et faire une déclaration en ce sens au tribunal. Il est cependant impensable que cet avocat soit remplacé par un autre avocat ou par une équipe d'avocats.

Étant donné que les règles de procédure sont appliquées une deuxième fois, cette phase se termine par un jugement au sens de l'article 780 du Code judiciaire. Aucune disposition particulière n'est par conséquent nécessaire à ce propos.

Article 1237/7 proposé

Comme nous l'avons indiqué, il semble probable qu'une transaction soit conclue après la première phase de la procédure collective. En pratique, c'est le conseil agissant au nom des membres du groupe qui négociera cette transaction avec les parties responsables du dommage. Étant donné la multiplicité des membres d'une procédure de groupe, il est impossible de réunir

afgelegde verklaringen. Daarom behoort de rechter zijn beslissing bijzonder te motiveren en opgave te doen van de voormelde verklaringen. De beperking van het toepassingsgebied zal alleen mogelijk zijn in uitzonderlijke omstandigheden. Daaronder moet worden begrepen dat in de loop van de procedure nieuwe elementen aan het licht zijn gekomen waarvan de rechter bij het vaststellen van het toepassingsgebied geen kennis had of kon hebben.

Voorgesteld artikel 1237/6

Dit artikel luidt het begin in van de individuele fase van de collectieve procedure. Zoals gezegd herleven de gewone procedureregels betreffende het in gereedheid brengen van de procedure. De bedoeling is dat de partijen opnieuw conclusietermijnen vastleggen (opmerkingen aan de rechter binnen een maand na de zitting, de rechter doet uitspraak binnen zes weken) en de zaak in gereedheid wordt gebracht wat de individuele vraagstukken van de leden van de groep betreft.

We kiezen ervoor om de leden van de groep te laten aansluiten bij de verzoekende partij, zijnde de eisende partij die bij aanvang van de procedure heeft verzocht deze te mogen voortzetten als een collectieve procedure. Het is onwerkbaar om in de individuele fase van de collectieve procedure alle leden van de groep te gaan beschouwen als individuele procespartijen. De raadsman van de verzoekende partij zal optreden voor alle leden van die groep en zal hun vorderingen bundelen. Die raadsman kan zich uiteraard laten bijstaan door andere advocaten en in die zin een verklaring afleggen aan de rechtbank. Het is evenwel ondenkbaar dat die advocaat zal worden vervangen door een andere advocaat of een team advocaten.

Gelet op het feit dat de procedureregels een tweede maal worden toegepast, eindigt deze fase met een vonnis in de zin van artikel 780 van het Gerechtelijk Wetboek. Daartoe is bijgevolg geen bijzondere bepaling nodig.

Voorgesteld artikel 1237/7

Zoals gemeld lijkt het waarschijnlijk dat na de eerste fase van de collectieve procedure een schikking zal worden bereikt. In de praktijk zal het de optredende raadsman van de leden van de groep zijn die over een schikking onderhandelt met de voor het schadegeval aansprakelijke partijen. Doordat bij een groepsprocedure zoveel leden zijn aangesloten is het onmogelijk

tous ses membres autour de la table de négociations. Il n'en demeure pas moins que les membres qui ont déclaré vouloir être liés par la procédure (et qui sont en fait parties au procès dans le cadre de cette procédure) ont tout autant le droit de s'asseoir à cette table de négociations et de participer au règlement.

La solution que nous proposons est plus pratique. La transaction négociée par le conseil de la partie demanderesse (et donc le conseil des membres du groupe) sera portée à la connaissance des membres, qui auront encore la possibilité de se retirer à ce moment-là. En effet, une conciliation contient souvent des concessions pouvant impliquer une renonciation à un droit pour les personnes lésées. Dans la procédure collective actuelle, cela signifierait qu'une partie (qui se trouve à la table des négociations) pourrait renoncer à un droit au nom et pour le compte d'une autre partie (qui ne se trouve pas à la table des négociations), ce qui serait contraire à nos principes de droit fondamentaux. C'est pourquoi, la possibilité est donnée aux personnes lésées de se retirer de la procédure. En d'autres termes, il est fait application en l'occurrence de la possibilité d'*opt out*. Il n'est pas nécessaire d'imposer un certain pourcentage des membres du groupe devant accepter la transaction pour que celle-ci soit valable. En effet, dans les faits, la proportion de demandeurs devant adhérer à l'accord pour que celui-ci soit valable fera partie intégrante de la négociation.

Il est également clair que la conciliation ne peut être ouverte aux membres du groupe qui ont omis de faire une déclaration en vue d'être liés par la procédure. En effet, ces membres pourraient alors cueillir les fruits des efforts d'autrui (*free rider effect*). En outre, l'incertitude propre à toute procédure judiciaire serait éliminée. Dans ce cas, le membre du groupe n'opte en effet pas en faveur d'une procédure (qui peut aboutir ou échouer) mais bien en faveur d'un résultat positif déjà atteint.

Article 1237/8 proposé

Cet article prévoit que tous les membres du groupe, également les membres dont la déclaration a été déclarée irrecevable, sont informés du jugement interlocutoire qui clôt la phase collective de la procédure collective.

Il en va de même pour le second jugement prononcé après l'éventuel délai supplémentaire accordé par le juge en raison de l'extension du champ d'application de la procédure collective. Ce mode de notification aura des conséquences pour l'appel qui fera l'objet de l'article 1237/11.

al die leden aan de onderhandelingstafel te krijgen. Dit neemt echter niet weg dat de leden die hebben verklaard door de procedure gebonden te willen zijn — en dus in feite procespartijen zijn bij die procedure — evenveel recht hebben om aan die onderhandelingstafel te zitten en inspraak te hebben in de regeling.

Wij kiezen voor een werkbaarder oplossing. De schikking die door de raadsman van de verzoekende partij (en dus de raadsman van de leden van de groep) is bedongen zal aan de leden worden bekendgemaakt, met de mogelijkheid om op dat ogenblik nog uit te stappen. In een minnelijke schikking worden immers vaak toegevingen gedaan die voor de gedupeerden een afstand van recht kunnen inhouden. In de huidige collectieve procedure zou dit betekenen dat een partij (die wel aan de onderhandelingstafel zit) afstand van recht zou kunnen doen uit naam en voor rekening van een andere partij (die niet aan de onderhandelingstafel zit). Dat zou strijdig zijn met onze fundamentele rechtsbeginselen. Daarom deze reden wordt aan de gedupeerden de mogelijkheid geboden alsnog uit de regeling te stappen. Hier wordt met andere woorden toepassing gemaakt van de *opt out*-mogelijkheid. Er hoeft geen bepaald percentage te worden opgelegd van leden van de groep die de dading moeten aanvaarden, wil die geldig zijn. In de feiten zal het aantal verzoekers dat met de dading moet instemmen wil ze geldig zijn, integraal deel uitmaken van de onderhandeling.

Ook is duidelijk dat de schikking niet mag worden opengesteld voor leden van de groep die hebben nagelaten een verklaring in te dienen teneinde gebonden te zijn door de procedure. Die leden zouden dan namelijk de vruchten kunnen plukken van andermans inspanningen (*free rider effect*). Tevens zou de onzekerheid die eigen is aan gerechtelijke procedure worden geëlimineerd. Het lid van de groep kiest op dat ogenblik immers niet voor een procedure (met kans op winst of verlies), maar voor een reeds bereikt gunstig resultaat.

Voorgesteld artikel 1237/8

Dit artikel bepaalt dat alle leden van de groep, ook die van wie de verklaring niet-ontvankelijk werd verklaard, op de hoogte worden gebracht van het vonnis dat een einde maakt aan de collectieve fase van de collectieve procedure.

Hetzelfde geldt voor het tweede vonnis na de eventuele bijkomende termijn die de rechter heeft toegekend wegens de verruiming van het toepassingsgebied van de collectieve procedure. Deze wijze van kennisgeving zal gevolgen hebben voor het hoger beroep dat zal worden besproken in artikel 1237/11.

Article 1237/9 proposé

Cet article a trait à la situation dans laquelle, outre la procédure collective, d'autres procédures (individuelles) sont engagées ayant le même objet et la même cause que la demande faisant l'objet de la procédure collective. Il s'agit d'une situation relativement réaliste: différentes personnes lésées peuvent, indépendamment l'une de l'autre, engager une procédure concernant le même dommage.

Dans ce cas, la possibilité de suspendre la procédure individuelle est présentée à la fois au juge et aux parties et (pour autant qu'elle relève du champ d'application de la procédure collective, eu égard à la définition donnée par le juge), la personne lésée peut faire une déclaration afin d'y adhérer. Si la personne lésée fait une déclaration et qu'ensuite le juge (saisi de la procédure collective) la déclare recevable, il est de toute évidence inutile de poursuivre la procédure individuelle. Le juge saisi de l'affaire individuelle renvoie l'affaire au juge saisi de la procédure collective. Si ce juge se trouve dans un autre pays, il est fait application des règles de droit privé internationales.

Si la victime n'a pas fait de déclaration et que, en d'autres termes, elle ne souhaite pas adhérer à la procédure collective, c'est la procédure individuelle qui sera poursuivie. Il se recommande néanmoins de ne pas activer la procédure avant l'expiration du délai prévu pour faire une déclaration. Dans le cas contraire, des jugements prononcés dans le cadre de procédures individuelles pourraient influencer l'attitude d'autres personnes lésées. Ainsi qu'il a été indiqué, l'*opt in* doit avoir lieu alors que l'incertitude subsiste encore quant à l'issue de la procédure. Si un jugement devait déjà avoir été prononcé en faveur d'une personne lésée, une autre personne lésée pourrait considérer qu'il s'agit d'un précédent pour évaluer ses propres chances et, sur cette base, faire ou non une déclaration d'*opt in*. Il convient d'éviter que des procédures individuelles aient de telles conséquences.

Article 1237/10 proposé

Dans la logique de l'article précédent, il peut arriver que des requêtes en procédure collective ayant le même objet et la même cause soient introduites à des moments différents. Si tel est le cas, les derniers juges saisis renverront la cause au juge qui a été saisi en premier lieu, et ce, d'une part, pour améliorer l'efficacité de la procédure collective et, d'autre part, pour éviter des décisions contradictoires. Les règles en matière d'emploi des langues s'appliqueront de la même ma-

Voorgesteld artikel 1237/9

Dit artikel behandelt de situatie waarbij naast de collectieve procedure, andere (individuele) procedures worden ingeleid met hetzelfde voorwerp en dezelfde oorzaak als de vordering waarvoor de collectieve procedure werd ingeleid. Deze situatie is vrij realistisch: verschillende gedupeerden kunnen los van elkaar een procedure inleiden voor hetzelfde schadegeval.

In dit geval wordt zowel aan de rechter als aan de partijen de mogelijkheid geboden om de individuele procedure op te schorten en kan de gedupeerde — mocht hij onder het toepassingsgebied van de collectieve procedure vallen (gelet op de door de rechter gegeven omschrijving) — een verklaring afleggen teneinde zich er bij aan te sluiten. Indien de gedupeerde een verklaring aflegt én deze verklaring nadien door de rechter (voor wie de collectieve procedure wordt gevoerd) ontvankelijk wordt verklaard, heeft het natuurlijk geen zin meer om de individuele procedure voort te zetten. De rechter voor wie de individuele zaak aanhangig was, verwijst de zaak naar de rechter voor wie de collectieve procedure hangende is.

Indien de gedupeerde geen verklaring heeft afgelegd en hij met andere woorden niet wil toetreden tot de collectieve procedure, zal de individuele procedure worden voort gezet. Het verdient echter aanbeveling de procedure niet te activeren alvorens de termijn om een verklaring in te dienen, is verstreken. In het tegengestelde geval zouden vonnissen uit individuele procedures de houding van andere gedupeerden kunnen sturen. Zoals gezegd dient de *opt in* te gebeuren op een tijdstip waarop er nog onzekerheid heerst over de afloop van de procedure. Mocht al een vonnis in het voordeel van de gedupeerde zijn uitgesproken, dan zou een andere gedupeerde dit als een precedent kunnen beschouwen om zijn eigen kansen in te schatten en op basis daarvan al dan niet een *opt in*-verklaring kunnen afleggen. Het is zaak te vermijden dat individuele procedures dergelijke gevolgen met zich zouden brengen.

Voorgesteld artikel 1237/10

Binnen de logica van het vorige artikel kan het voorkomen dat op verschillende tijdstippen het verzoek wordt ingediend om een collectieve procedure te voeren over hetzelfde voorwerp en dezelfde oorzaak. In dat geval zullen de later aangezochte rechters de zaak verwijzen naar de eerst aangezochte rechter, enerzijds om de collectieve procedure efficiënter te maken, anderzijds om tegenstrijdige uitspraken te vermijden. De regels betreffende het taalgebruik zullen op dezelfde wijze als

nière qu'actuellement, c'est-à-dire que la compétence territoriale doit d'abord être fixée et, devant la juridiction ainsi définie, les règles sur l'emploi des langues doivent être appliquées.

Article 1237/11 proposé

Cet article porte sur l'appel que la personne lésée peut interjeter contre la décision d'irrecevabilité de la déclaration d'admissibilité à la procédure collective. Il convient ici d'éviter qu'une seule personne lésée puisse ralentir l'ensemble de la procédure collective.

C'est pourquoi, nous avons choisi de faire courir le délai d'appel à compter du moment où les personnes lésées reçoivent une copie du jugement par pli judiciaire (conformément au nouvel article 1237/8).

Étant donné que l'appel ne porte que sur l'irrecevabilité de la déclaration individuelle (et afin également d'éviter tout retard inutile), nous avons choisi de ne faire entrer dans la procédure d'appel que les parties dont l'intérêt est opposé à celui de l'appelant. Concrètement, il s'agira des parties assignées en responsabilité ou, en bref, toutes les parties qui ne sont pas des membres du groupe.

La décision en degré d'appel doit être rendue le plus rapidement possible. En effet, la procédure collective se poursuivra normalement en première instance et la personne lésée doit être fixée dans les plus brefs délais sur son admission ou non dans le groupe.

C'est pourquoi, nous avons prévu que l'appel serait instruit à l'audience d'introduction. La problématique soumise au juge d'appel n'est pas de nature telle qu'elle exige des conclusions ou des plaidoiries circonstanciées, de sorte que l'appel peut, en principe, être instruit à l'audience d'introduction. L'examen de la cause ne peut être remis à une audience ultérieure que dans des circonstances exceptionnelles, par exemple, en cas d'irrégularités au niveau de l'appel, au sujet desquelles les parties souhaitent déposer des conclusions.

On observera qu'aucune disposition particulière ne s'applique aux autres aspects de l'appel formé contre un jugement interlocutoire ou un jugement définitif dans la procédure collective. Les règles procédurales ordinaires de l'appel seront d'application. Il s'ensuit que toute partie, y compris toute personne lésée qui a fait une déclaration, peut interjeter appel tant contre le jugement interlocutoire au sens de l'article 1237/5 que contre le jugement définitif. En cas d'appel formé contre

vandaag worden toegepast, wat betekent dat eerst de territoriale bevoegdheid moet worden bepaald en dat vervolgens voor de aldus omschreven rechtbank, de regels inzake taalgebruik moeten worden toegepast.

Voorgesteld artikel 1237/11

Dit artikel behandelt het hoger beroep dat de gedupeerde kunnen instellen tegen de beslissing van niet-ontvankelijkheid van de verklaring tot toetreding tot de collectieve procedure. Daarbij moet worden voorkomen dat één gedupeerde de volledige collectieve procedure zou kunnen vertragen.

Om deze reden wordt er voor gekozen de beroepstermijn te laten aanvangen op het tijdstip dat de gedupeerden het vonnis per gerechtsbrief toegestuurd krijgen (conform het nieuwe artikel 1237/8).

Gelet op het feit dat dit hoger beroep uitsluitend de niet-ontvankelijkheid van de individuele verklaring betreft (en mede om nutteloze vertraging tegen te gaan), opteren wij ervoor alleen de partijen die een tegengesteld belang hebben bij de procedure in hoger beroep te betrekken. In de praktijk zullen dat de partijen zijn die werden gedagvaard tot schadevergoeding, kortom, alle partijen die niet behoren tot de leden van de groep.

De beslissing in hoger beroep moet zo spoedig mogelijk worden gewezen. De collectieve procedure zal in eerste aanleg immers gewoon voortlopen en de gedupeerde moet zo spoedig mogelijk uitsluitel krijgen over de vraag of hij al dan niet tot de groep zal worden toegelaten.

Daarom is ervoor gekozen het hoger beroep te behandelen op de inleidende zitting. De aan de appelrechter voorgelegde problematiek is niet van die aard dat ze uitgebreide conclusies of pleidooien vereist waardoor het hoger beroep in principe op de inleidende zitting in beraad kan worden genomen. Slechts in uitzonderlijke omstandigheden kan de behandeling plaatsvinden op een latere zitting. Daarbij kan worden gedacht aan onregelmatigheden in het beroep waaromtrent een van de partijen wil concluderen.

Opgemerkt zij dat er geen bijzondere bepalingen gelden over de overige aspecten van het hoger beroep tegen een tussen- of eindvonnis in de collectieve procedure. De gewone procedureregels van het hoger beroep zullen van toepassing zijn. Hieruit volgt dat elke partij, hierin begrepen elke gedupeerde die een verklaring heeft afgelegd, hoger beroep kan instellen zowel tegen het tussenvonnis in de zin van artikel 1237/5 als tegen het eindvonnis. Bij hoger beroep tegen het

le jugement interlocutoire, la procédure passe automatiquement en degré d'appel. En cas d'appel contre le jugement définitif, les règles de l'article 1053 du Code judiciaire s'appliqueront: s'il s'agit d'un litige indivisible, l'appel devra être formé contre toutes les parties dont les intérêts sont contraires à ceux de l'appelant et contre toutes les parties intéressées à la cause en première instance. À cet égard, il convient de souligner que la délimitation du groupe n'est pas susceptible d'appel. En appel, le groupe ne pourra donc à aucun moment être redéfini, ni être étendu à de nouvelles victimes.

Article 1237/12 proposé

Cette disposition détermine à qui est versé l'indemnité de procédure.

Articles 3 et 4

Ces dispositions règlent l'intervention du Fonds spécial d'aide aux victimes d'actes intentionnels de violence et aux sauveteurs occasionnels.

La commission instituée au sein de ce fonds perçoit les montants liés à la procédure collective: les contributions imposées par la loi, de même que l'indemnité de procédure et les indemnités reçues (en cas d'issue favorable).

Elle paie les différents frais relatifs à la procédure.

Lorsque les sommes récoltées sont insuffisantes pour couvrir les frais de procédure, elle peut éventuellement décider d'octroyer une participation financière pour les frais de procédure. Le fonds bénéficiera dans ce but d'une dotation gouvernementale supplémentaire.

La commission reçoit ainsi de larges compétences concernant la gestion de la procédure collective, cela afin de garder une maîtrise des coûts de cette procédure pour les parties à la *class action*.

tussenvonnis verschuift de procedure automatisch naar het niveau van hoger beroep. Bij hoger beroep tegen het eindvonnis zullen de regels van artikel 1053 van het Gerechtelijk Wetboek spelen: gaat het om een onsplitsbaar geschil, dan zal het hoger beroep moeten worden ingesteld tegen alle partijen met tegenstrijdige belangen aan die van de eiser in hoger beroep én tegen alle in het geding in eerste aanleg betrokken partijen. Daarbij dient de aandacht er wel op te worden gevestigd dat er geen beroep openstaat tegen de afbakening van de groep. In hoger beroep zal dus op geen enkel ogenblik de groep kunnen worden geherdefinieerd en kunnen worden opengesteld voor nieuwe gedupeerden.

Voorgesteld artikel 1237/12

Dit artikel bepaalt aan wie de rechtsplegingvergoeding wordt uitgekeerd.

Artikelen 3 en 4

Deze bepalingen regelen de tegemoetkoming van het Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan de occasionele redders.

De binnen dat Fonds opgerichte commissie ontvangt de aan de collectieve procedure verbonden bedragen: de bij de wet opgelegde bijdragen, evenals de rechtsplegingvergoedingen de ontvangen vergoedingen (bij een gunstige afwikkeling).

Ze betaalt de verschillende procedurekosten.

Als de ingezamelde bedragen ontoereikend zijn om de procedurekosten te dekken, kan ze eventueel beslissen een financieel bij te dragen in de procedurekosten. Het fonds zal daartoe van de regering een extra dotatie krijgen.

Aldus krijgt de commissie ruime bevoegdheden in verband met het beheer van de collectieve procedure zodat de kosten voor de bij de *class action* aangesloten partijen in de hand kunnen worden gehouden.

Stefaan VAN HECKE (Ecolo-Groen)
Ronny BALCAEN (Ecolo-Groen)

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Dans la quatrième partie, livre IV, du Code judiciaire, le chapitre IX*bis*, abrogé par la loi du 7 mai 1999, est rétabli dans la rédaction suivante:

“Chapitre IX/1. La procédure collective

Art. 1237/1. Si la partie demanderesse souhaite poursuivre la procédure comme une procédure collective, l'exploit de citation contient, à peine de nullité, cette demande, outre les mentions visées à l'article 702.

Dans la demande précitée, la partie demanderesse indique:

1. le dommage pour lequel l'action est introduite;
2. les personnes qu'elle estime également lésées par le dommage visé au 1°;
3. les questions juridiques sous-jacentes qui lui semblent identiques pour les différentes personnes lésées;
4. les raisons pour lesquelles elle estime préférable de poursuivre la procédure comme une procédure collective.

À défaut des mentions visées à l'alinéa 2, la demande en procédure collective est d'office rejetée.

Art. 1237/2. § 1er. À l'audience introductive, la partie qui a formulé la demande en procédure collective dans l'exploit de citation a la possibilité de commenter sa demande oralement. Les autres comparants peuvent formuler oralement leurs observations à ce sujet.

§ 2. L'article 735 ne peut être appliqué dans les affaires dans lesquelles une demande en procédure collective a été formulée.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In het vierde deel, boek IV, van het Gerechtelijk Wetboek wordt hoofdstuk IX*bis*, opgeheven bij de wet van 7 mei 1999, hersteld in de volgende lezing:

“Hoofdstuk IX/1. De collectieve procedure

Art. 1237/1. Indien de eisende partij de procedure wenst voort te zetten als een collectieve procedure bevat het exploit van dagvaarding op straffe van nietigheid dat verzoek naast de vermeldingen bedoeld in artikel 702.

De eisende partij:

1. omschrijft in het verzoek duidelijk het schadegeval waarvoor de vordering wordt ingesteld;
2. toont aan dat er meerdere gedupeerden zijn van het schadegeval bedoeld in het 1°;
3. toont aan dat er onderliggende rechtsvragen zijn die identiek zijn voor de verschillende gedupeerden;
4. toont aan dat het meer aangewezen is om de procedure verder te zetten als een collectieve procedure.

Bij gebrek aan de vermeldingen bedoeld in het tweede lid, wordt het verzoek om een collectieve procedure afgewezen.

Art. 1237/2. § 1. Op de inleidende zitting krijgt de partij die in het exploit van dagvaarding het verzoek om een collectieve procedure heeft geformuleerd de mogelijkheid haar verzoek mondeling toe te lichten. De overige verschijnende partijen kunnen hierop mondeling opmerkingen formuleren.

§ 2. In de zaken waarin een verzoek om een collectieve procedure werd geformuleerd, kan artikel 735 niet worden toegepast.

Art. 1237/3. § 1er. Sans préjudice de l'application des règles du défaut, les parties peuvent, séparément ou conjointement, adresser au juge et aux autres parties leurs observations sur la demande en procédure collective dans le mois de l'audience d'introduction. Ce délai peut être abrégé par le juge, en cas de nécessité ou de l'accord des parties.

Au plus tard six semaines après l'audience d'introduction, le juge statue sur l'admissibilité de la demande visant à engager une procédure collective. Le juge prend à cet égard en considération les critères suivants:

1. le préjudice causé à plusieurs personnes lésées;
2. les questions de droit communes aux personnes lésées;
3. les raisons pour lesquelles une procédure collective est jugée la plus adéquate.

La décision du juge est incluse dans l'ordonnance relative à la mise en état de l'affaire.

§ 2. La décision d'admissibilité comporte:

1. une définition du groupe qui relève du champ d'application de la procédure collective et, le cas échéant, les critères auxquels les membres du groupe doivent satisfaire;

2. la provision que les membres du groupe doivent avancer au Fonds spécial d'aide aux victimes d'actes intentionnels de violence et aux sauveteurs occasionnels, visé par le chapitre III, section II, de la loi du 1er août 1985 portant des mesures fiscales et autres, en vue de financer la procédure collective et le numéro du compte sur lequel ce montant est versé, au plus tard le dixième jour qui suit la déclaration visée à l'article 1237/4;

3. le ou les type(s) de publication dont elle fera l'objet, compte tenu, éventuellement, des circonstances spécifiques propres au dommage;

4. la mention de la date limite avant laquelle les membres du groupe peuvent faire une déclaration au sens de l'article 1237/4.

La décision est publiée dans les dix jours du prononcé de la décision par le greffe du tribunal qui a été saisi de l'affaire.

Art. 1237/3. § 1. Onverminderd de toepassing van de verstekregels, kunnen de partijen afzonderlijk of samen, aan de rechter en aan de andere partijen hun opmerkingen over het verzoek om een collectieve procedure mededelen.

Uiterlijk zes weken na de inleidende zitting spreekt de rechter zich uit over het verzoek tot het voeren van een collectieve procedure. De rechter neemt daarbij volgende criteria in overweging:

1. de schade die werd veroorzaakt aan verscheidene gedupeerden;
2. de aan de gedupeerden gemeenschappelijke rechtsvragen;
3. de redenen waarom een collectieve procedure de meest aangepaste procedure wordt geacht.

De beslissing van de rechter maakt deel uit van de beschikking betreffende de ingereedheidbrenging van de zaak.

§ 2. De beschikking van toelaatbaarheid bevat:

1. een nauwkeurige definitie van de groep die onder het toepassingsgebied van de collectieve procedure valt en desnoods de criteria waaraan een lid van de groep moet voldoen;

2. een provisie die de leden van de groep moeten voorschieten aan het Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan de occasionele redders, bedoeld bij hoofdstuk III, afdeling II, van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere maatregelen, ter financiering van de collectieve procedure, evenals het rekeningnummers waarop dat bedrag uiterlijk de tiende dag die volgt op de verklaring bedoeld in artikel 1237/4 wordt gestort;

3. de wijze waarop de beschikking wordt bekendgemaakt, eventueel rekening houdend met de specifieke omstandigheden eigen aan het schadegeval;

4. de termijn waarbinnen de leden van de groep een verklaring kunnen afleggen in de zin van artikel 1237/4.

De griffie van de rechtbank waarbij de zaak aanhangig is gemaakt maakt de beschikking bekend binnen tien dagen nadat ze werd uitgesproken.

Le délai dans lequel les membres du groupe peuvent faire une déclaration au sens de l'article 1237/4 prend cours le jour qui suit la publication visée à l'alinéa 1er, point 3°, et expire au plus tard le quinzième jour qui précède l'audience.

La décision d'admissibilité n'est susceptible d'aucun recours.

Art. 1237/4. § 1er. À peine de non recevabilité, les personnes qui souhaitent s'associer à la procédure collective font, dans le délai visé à l'article 1237/3, § 2, alinéa 1er, 4°, une déclaration auprès du greffe du tribunal qui a statué sur la demande d'admissibilité de la procédure collective. Chaque personne lésée fait une déclaration à titre individuel.

La déclaration est effectuée par lettre recommandée ou déposée contre accusé de réception et:

1. mentionne l'identité et les coordonnées de la personne lésée;
2. contient une description détaillée des dommages subis par la personne lésée;
3. contient les pièces établissant les dommages et toute autre pièce utile, ainsi qu'un inventaire de ces pièces;
4. contient des pièces établissant que la personne lésée relève du champ d'application de la procédure collective visée à l'article 1237/3, § 2, alinéa 1er, 1°;
5. contient les documents établissant que le montant mentionné à l'article 1237/3, § 2, alinéa 1er, 2°, a bien été versé.

Après avoir vérifié qu'il a reçu la déclaration et que celle-ci est complète, le greffe envoie un accusé de réception de la déclaration à la personne lésée.

La déclaration ne peut plus être retirée.

§ 2. La liste des personnes lésées peut être consultée au greffe par les avocats des parties au procès. Elle peut également être consultée par les personnes assurant elles-mêmes leur défense et à qui il n'a pas été fait application de l'article 758, alinéa 2.

Art. 1237/5. § 1er. Au plus tôt quinze jours après l'expiration du délai prévu à l'article 1237/3, § 2, alinéa 1er, 4°, le juge se prononce sur la recevabilité des déclarations visées à l'article 1237/4.

De termijn waarbinnen de leden van de groep een verklaring in de zin van artikel 1237/4 kunnen afleggen vangt aan de dag na de bekendmaking bedoeld in het eerste lid, punt 3, en verstrijkt uiterlijk op de vijftiende dag voor de rechtsdag.

Tegen de beschikking van toelaatbaarheid staat geen rechtsmiddel open.

Art. 1237/4. § 1. De leden van de groep die zich wensen aan te sluiten bij de collectieve procedure, leggen hiertoe op straffe van niet-ontvankelijkheid, binnen de termijn bedoeld in artikel 1237/3, § 2, eerste lid, 2°, een verklaring af bij de griffie van de rechtbank die zich heeft uitgesproken over het verzoek tot toelaatbaarheid van de collectieve procedure. Iedere gedupeerde legt een individuele verklaring af.

De verklaring geschiedt bij aangetekende brief of door neerlegging met ontvangstbewijs en omvat:

1. de identiteits- en contactgegevens van de gedupeerde;
2. de omstandige opgave van de schade van de gedupeerde;
3. de stukken die de schade aantonen alsook ieder ander nuttig stuk. De stukken zijn vergezeld van een inventaris;
4. stukken die aantonen dat de gedupeerde onder het toepassingsgebied valt van de collectieve procedure bedoeld in artikel 1237/3, § 2, eerste lid, 1°;
5. de stukken die aantonen dat het in artikel 1237/3, § 2, vermelde bedrag wel degelijk werd gestort.

Nadat de griffie de verklaring heeft ontvangen en heeft nagegaan of ze volledig is, zendt zij aan de gedupeerde een ontvangstmelding van de verklaring.

De verklaring kan niet meer worden ingetrokken.

§ 2. De lijst van gedupeerden ligt voor de advocaten van de betrokken procespartijen ter inzage. op de griffie. Hij kan ook worden geraadpleegd door de personen die zelf hun verdediging op zich nemen en op wie artikel 758, tweede lid, niet werd toegepast.

Art. 1237/5. § 1. Ten vroegste vijftien dagen na het verstrijken van de termijn bedoeld in artikel 1237/3, § 2, eerste lid, 4°, spreekt de rechter zich uit over de ontvankelijkheid van de in artikel 1237/4 bedoelde verklaringen.

À peine de nullité, sa décision comporte, outre les dispositions visées à l'article 780, 1° et 2°, du Code judiciaire:

1. un inventaire des questions de droit soulevées par les parties dans leur demande et/ou conclusions et qui sont communes aux membres du groupe;

2. un inventaire des questions de droit soulevées par les parties dans leur demande et/ou conclusions et qui ne sont pas communes aux membres du groupe;

3. un inventaire des déclarations recevables et non recevables effectuées au sens de l'article 1237/4.

Le juge fixe la date de l'audience lors de laquelle l'affaire est mise en continuation.

§ 2. Si le juge estime que la définition du groupe visé à l'article 1237/3, § 2, alinéa 1er, 1°, n'est plus pertinente, il peut en élargir le champ d'application.

L'article 1237/3, § 2, alinéa 1er, 2°, s'applique aux membres du groupe élargi.

Dans le cas visé au présent paragraphe, le juge fixera également la date d'audience à laquelle l'affaire pourra être poursuivie. Cependant, cette audience ne peut être fixée que quinze jours après l'expiration du délai visé à l'article 1237/3, § 2, alinéa 3. À l'audience, le juge se prononce également sur la recevabilité des déclarations complémentaires.

§ 3. Dans des circonstances exceptionnelles, le juge peut limiter le champ d'application de la procédure collective. Le juge fait mention des déclarations déclarées irrecevables pour ce motif.

§ 4. La décision de modification de la définition du groupe, portant tant sur son élargissement que sur sa limitation, n'est susceptible d'aucun recours.

Art. 1237/6. À l'audience, la procédure collective est poursuivie conformément aux articles 741 et suivants.

Les membres du groupe, dont la déclaration visée à l'article 1237/4 a été déclarée recevable, se rallient à la partie requérante pour la suite de la procédure.

De beschikking van toelaatbaarheid bedoeld in artikel 1237/3 omvat naast de bepalingen genoemd in artikel 780 op straffe van nietigheid:

1. een opsomming van de rechtsvragen die door de partijen in hun vorderingen en of conclusies werden opgeworpen en die gemeenschappelijk zijn aan de leden van de groep;

2. een opsomming van de rechtsvragen die door de partijen in hun vorderingen en of conclusies werden opgeworpen en die niet gemeenschappelijk zijn aan de leden van de groep;

3. een opsomming van de ontvankelijke en niet-ontvankelijke verklaringen afgelegd in de zin van artikel 1237/4.

De rechter bepaalt de rechtsdag waarop de zaak in voortzetting wordt gezet.

§ 2. Indien de rechter oordeelt dat de definitie van de groep bedoeld in artikel 1237/3, § 2, 1°, niet overeenstemt met de feiten van het dossier, kan hij de groep uitbreiden.

Artikel 1237/3, § 2, 2° is van toepassing op de leden van de uitgebreide groep.

In dit geval zal de rechter tevens een rechtsdag bepalen waarop de zaak kan worden voortgezet doch deze mag pas vijftien dagen na het verstrijken van de termijn bedoeld in artikel 1237/3, § 2, 2°, worden vastgesteld. Op deze zitting doet de rechter tevens uitspraak over de ontvankelijkheid van de bijkomende verklaringen.

§ 3. In uitzonderlijke omstandigheden kan de rechter het toepassingsgebied van de collectieve procedure beperken. De rechter doet opgave van de verklaringen die om deze reden onontvankelijk werden verklaard.

§ 4. Tegen de beslissing tot wijziging van de definitie van de groep staat geen hoger beroep open.

Art. 1237/6. Op de rechtsdag wordt de collectieve procedure voortgezet overeenkomstig de artikelen 741 en volgende.

De leden van de groep van wie de verklaring bedoeld in artikel 1237/4 ontvankelijk werd verklaard, sluiten zich voor het verdere verloop van de procedure aan bij de verzoekende partij.

Art. 1237/7. Si la partie demanderesse visée à l'article 1237/1 et les parties adverses à la procédure collective parviennent à un règlement amiable après le jugement au sens de l'article 1237/5, elles en informent le juge. La notification comprend une copie du règlement amiable.

Le juge ne se prononce pas sur le contenu du règlement amiable.

Dans le mois, le juge porte le règlement amiable à la connaissance des membres du groupe visé à l'article 1237/5. Le juge impartit aux membres du groupe un délai dans lequel ils peuvent déclarer ne pas être liés par la conciliation. Faute de déclaration dans le délai imparti, le règlement amiable s'appliquera également à eux.

Art. 1237/8. Par dérogation à l'article 792, les membres qui ont fait une déclaration au sens de l'article 1237/4 reçoivent, par pli judiciaire, une copie non signée du jugement visé à l'article 1237/5.

Art. 1237/9. Lorsqu'une demande ayant le même objet et la même cause que la demande pour laquelle la procédure collective est sollicitée est pendante devant un juge, le juge peut suspendre l'instruction de la cause, soit d'office soit à la demande d'une des parties. Le cas échéant, le juge renvoie la cause au rôle général.

La cause ne peut être appelée à nouveau qu'après expiration du délai mentionné dans la décision d'admissibilité visée à l'article 1237/3, § 2, alinéa 1er, 2°.

Si l'une des parties a fait une déclaration au sens de l'article 1237/4 et que cette déclaration est déclarée recevable, le juge transmet le dossier de la procédure au tribunal saisi de la procédure collective.

Art. 1237/10. Lorsque plusieurs procédures collectives ayant le même objet et la même cause sont pendantes devant différents tribunaux, le juge envoie la cause au juge qui a été saisi en premier lieu de la procédure collective, lorsque ces affaires relèvent du même régime linguistique.

Art. 1237/11. La personne lésée dont la déclaration visée à l'article 1237/4 n'a pas été déclarée recevable et voulant contester cette décision doit, à peine d'irrecevabilité, interjeter appel de cette décision dans le mois de la notification de la décision par pli judiciaire.

Art. 1237/7. Indien de in een collectieve procedure betrokken partijen, na het vonnis in de zin van artikel 1237/5 een minnelijke schikking bereiken, delen ze dit mee aan de rechter. De mededeling bevat een kopie van de bereikte schikking.

De rechter maakt geen inhoudelijke beoordeling van de minnelijke schikking.

Binnen de maand maakt de rechter de schikking bekend aan de leden van de groep bedoeld in artikel 1237/5. De rechter legt aan de leden van de groep een termijn op waarbinnen zij kunnen verklaren niet te zullen gebonden zijn door de schikking. Bij gebrek aan een tijdige verklaring zal de schikking tevens op hen van toepassing zijn.

Art. 1237/8. In afwijking van artikel 792 ontvangen de leden die een verklaring hebben afgelegd in de zin van artikel 1237/4 per gerechtsbrief een niet ondertekend afschrift van het vonnis bedoeld in artikel 1237/5.

Art. 1237/9. Wanneer voor een rechter een vordering aanhangig is met hetzelfde voorwerp en dezelfde oorzaak als de vordering waarvoor de collectieve procedure werd gevraagd, kan de rechter ambtshalve of op verzoek van één van de partijen, de behandeling van de zaak schorsen. De rechter verwijst de zaak in dat geval naar de algemene rol.

De zaak kan pas na het verstrijken van de termijn vermeld in de beschikking van toelaatbaarheid bedoeld in artikel 1237/3, § 2, 2°, weer worden opgeroepen.

Indien één van de partijen een verklaring aflegt in de zin van artikel 1237/17 en deze verklaring ontvankelijk wordt verklaard, zendt de rechter het dossier van de rechtspleging naar de rechtbank waar de collectieve procedure hangende is.

Art. 1237/10. Wanneer verscheidene collectieve procedures met hetzelfde voorwerp en dezelfde oorzaak voor verschillende rechtbanken aanhangig zijn, verzendt de rechter de zaak naar de rechter voor wie de collectieve procedure het eerst aanhangig werd gemaakt.

Art. 1237/11. De gedupeerde van wie de verklaring bedoeld in artikel 1237/4 niet ontvankelijk werd verklaard, kan tegen deze beslissing, op straffe van niet-ontvankelijkheid, hoger beroep aantekenen binnen de maand na kennisgeving van de beslissing per gerechtsbrief.

L'appel est instruit à l'audience d'introduction. L'examen de la cause ne peut être remis à une prochaine audience que dans des circonstances exceptionnelles.

Si l'appel est déclaré fondé, la cause est renvoyée au juge saisi de la procédure collective et la personne lésée peut se joindre au groupe.

Art. 1237/12. En cas d'issue favorable de l'action collective, l'indemnité de procédure visée à l'article 1018, 6°, de même que les réparations obtenues, sont versées au Fonds spécial d'aide aux victimes d'actes intentionnels de violence et aux sauveteurs occasionnels, visé au chapitre III, section II de la loi du 1er août 1985 portant des mesures fiscales et autres, sur un compte distinct, propre à cette *class action*.

Art. 3

Dans l'article 29 de la loi du 1er août 1985 portant des mesures fiscales et autres, modifié en dernier lieu par la loi du 27 décembre 2004, l'alinéa 2 est complété par les mots suivants:

"Pour chaque *class action*, au sens du chapitre IX/1 du livre IV de la quatrième partie du Code judiciaire, est ouvert un compte distinct sur lequel sont versés: les provisions visées à l'article 1237/3, § 2, 2°, du même Code, l'indemnité de procédure visée à l'article 1018, 6°, du même Code, ainsi que les indemnités éventuellement versées en cas d'issue favorable de la *class action* relative à ce compte distinct."

Art. 4

Dans la même loi est inséré un article 40quinquies, rédigé comme suit:

"Art. 40quinquies. Toutes les dépenses relatives à la *class action*, relative au compte distinct visé à l'article 29, alinéa 2, sont autorisées et payées par la commission.

La commission décide du choix du conseil et de son remplacement éventuel.

Lorsque l'actif financier du compte distinct s'avère insuffisant pour couvrir les dépenses, la commission

Het hoger beroep wordt behandeld op de inleidende zitting. Slechts in uitzonderlijke omstandigheden kan de behandeling van de zaak naar een nabije zitting worden verdaagd.

Indien het hoger beroep gegrond wordt verklaard, wordt de zaak naar de rechter verwezen waar de collectieve procedure hangende is en kan de gedupeerde zich bij de groep aansluiten.

Art. 1237/12. In geval de collectieve vordering een gunstige afloop kent, worden in artikel 1018, 6°, bedoelde rechtsplegingsvergoeding evenals de verkregen schadevergoedingen gestort aan het Fonds tot hulp aan de slachtoffers van opzettelijke gewelddaden en aan de occasionele redders, bedoeld bij hoofdstuk III, afdeling II, van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere maatregelen, op een afzonderlijke rekening die specifiek geopend is voor die *class action*.

Art. 3

In artikel 29 van de wet van 1 augustus 1985 houdende fiscale en andere bepalingen, het laatst gewijzigd bij de wet van 27 december 2004, wordt het tweede lid aangevuld met de volgende woorden:

"Voor elke *class action* in de zin van hoofdstuk IX/1 van het vierde deel, boek IV, van het Gerechtelijk Wetboek wordt een afzonderlijke rekening geopend waarop worden gestort: de in artikel 1237/3, § 2, 2°, van hetzelfde Wetboek bedoelde provisies, de rechtsplegingsvergoeding als bedoeld in artikel 1018, 6°, van hetzelfde Wetboek evenals de vergoedingen die eventueel zijn gestort in geval van een goede afloop van de *class action* waarop die rekening betrekking heeft."

Art. 4

In dezelfde wet wordt een artikel 40quinquies ingevoegd, luidende:

"Art. 40quinquies. Alle uitgaven in verband met de *class action* waarop de in artikel 29, tweede lid, bedoelde afzonderlijke rekening betrekking heeft, worden door de commissie gemachtigd en betaald.

De commissie beslist over de keuze van de raadsman en over diens eventuele vervanging.

Wanneer de financiële activa van de afzonderlijke rekening ontoereikend blijken te zijn om de uitgaven te

peut verser un complément financier au compte distinct pour financer la poursuite de la procédure.

27 octobre 2011

dekken, kan de commissie op de afzonderlijke rekening een aanvullend bedrag storten om de voortzetting van de procedure te financieren.

27 oktober 2011

Stefaan VAN HECKE (Ecolo-Groen)
Ronny BALCAEN (Ecolo-Groen)